

התמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה בקרב אוכלוסיות זרים: מבט משווה

כתיבה: ד"ר נורית יכימוביץ כהן | אישור: אורלי אלמגור לוטן

תאריך: י"ט באייר תש"ף, 13 במאי 2020

מבט משווה

תוכן עניינים

1.....	עיקרי המסמך	
3.....	מבוא	.1
6.....	1.1 נתונים על אוכלוסיות זרים בעולם	
7.....	1.2 נתונים על אוכלוסיות זרים בישראל	
13.....	נגישות לבדיקות ולטיפול רפואי	.2
16.....	סיוע באמצעים למיגון אישי והגברת ההיגיינה	.3
17.....	פתרונות לצורך בבידוד נשאי הנגיף	.4
21.....	הנגשה לשונית והעברת מידע חיוני	.5
24.....	סיוע כלכלי למי שפרנסתו נפגעה	.6
30.....	הארכת אשרות שהייה	.7

עיקרי המסמך

מהגרים, מבקשי מקלט ועובדים זרים, בעלי וחסרי אשרות שהייה, (להלן: אוכלוסיות זרים) נחשבים לאוכלוסיות פגיעות, החוות פער לשוני ותרבותי מסביבתן; על פי רוב הן חוות קשיים כלכליים ובמקרים רבים אין להם נגישות לשירותי בריאות כמו לאוכלוסייה הכללית. מאפיינים אלו עלולים להקשות את ההתמודדות עם הפצת נגיף הקורונה בתוך קהילות הזרים ובכלל החברה. במסמך נסקור כמה נושאים הקשורים בהתמודדותן של מדינות עם הפצת הנגיף בקרב אוכלוסיות זרים; נתאר כיצד מתמודדים עם נושאים אלו בישראל ונביא דוגמאות להתמודדותן של מדינות אחרות.

בין עיקרי המסמך -

- **נתונים על חסרי מעמד חולים בישראל** – עד לתאריך 26 באפריל נרשמו בישראל **62 חולים וכ-160 חסרי מעמד שנדרש להם בידוד**. כ-80% מהחולים המאומתים נבדקו ביישובים שונים באיזור המרכז; עד למועד העברת הנתונים לידינו, 28 מהם החלימו ולא נרשמו נפטרים. **במשרד הבריאות נרשם מקום שהייתם של כ-30 מהחולים (בבית חולים או במלונית) ושל כ-60 ממי שנדרשו להישאר בבידוד (במתקנים ייעודיים או בביתם). המשרד אינו יודע היכן שהו בפועל יותר ממחצית מהחולים והמבודדים ויש ספק בדבר היכולת לאתר אותם, שכן הם אינם מוכרים לרשויות. יתר על כן, בהיעדר תקשורת עם הזרים החולים בקורונה ובהיעדר מידע על מיקומם, אין אפשרות לקבוע האם ומתי הם החלימו.** פנינו למשרד הבריאות בבקשה לנתונים מעודכנים, אך עד למועד סגירת המסמך אלה לא הועברו לידינו ולכן אין אפשרות לדעת האם ובאיזו מידה התפשט הנגיף בקרב אוכלוסיות הזרים בארץ בשבועות שחלפו מאז.
- **נגישות לבדיקות קורונה ולטיפול רפואי** – בישראל, בעת שיגרה וגם בעת משבר הקורונה, **לזרים ששוהים בישראל שלא כחוק, וביניהם ילדים, אין ביטוח רפואי.** לנוכח המשבר הנוכחי הוחלט במערכת הבריאות שאוכלוסיות הזרים יופנו לבדיקות קורונה, טיפול ואשפוז על פי התוויות רפואיות, בחינם, וללא קשר למעמדם האזרחי. מדינות אחרות שסקרנו הודיעו על צעדים דומים, ובכמה מדינות אף מצאנו צעדים יותר רחבים בהקשר להכללת אוכלוסיות הזרים בין הזכאים לשירותי בריאות. לצד זאת, יש מדינות שהבטיחו לאוכלוסיות הזרים השוהים בהן באופן בלתי-חוקי, שיקבלו טיפול רפואי ללא בירור הגירה וללא נקיטת צעדי אכיפה כלפיהם.
- אוכלוסיות שחיות במצב כלכלי ירוד ובצפיפות רבה עלולות להיקלע למצב שבו לא עומדים לרשותן **תנאי מגורים שמאפשרים בידוד** שנדרש למניעת הפצה של הנגיף. במסמך יוצגו מדינות ורשויות מקומיות, שהכינו **מראש** תוכניות להתמודדות עם התפרצות נגיף הקורונה בקרב אוכלוסיות הזרים בהן, עוד בטרם התגלו בהן חולי קורונה, או שהקצו מקומות לינה ייעודיים לאוכלוסיות אלו שנזקקו למגורים מתאימים. בישראל **משרד הבריאות מאפשר למי שנדבק בנגיף או למי שזקוק לבידוד, לשהות במתקני הבידוד בדומה לכלל האוכלוסייה, אך כאמור, מיקומם של כמחצית מהזרים החולים או הזקוקים לבידוד אינו**

ידוע למשרד הבריאות.

- **סיוע כלכלי למי שאיבד את פרנסתו** – בעקבות התפרצות מגיפת הקורונה, ובעקבות מגבלות התנועה שהוטלו בגינה, אנשים רבים מצאו את עצמם ללא מקור פרנסה. בנסיבות כאלו, אוכלוסיות הזרים נחשבות לפגיעות במיוחד, שכן על פי רוב הן נטולות חסכונות, ועוסקות בעבודות שאינן קבועות. בישראל, חלק מאוכלוסיות הזרים מועסק בתחומים שנפגעו קשות – מלונאות והסעדה. לנוכח מצב זה, חלק מבני אוכלוסיות הזרים נקלעו למחסור קשה במזון, וללא יכולת לשלם שכר דירה. חלקם מקבלים תווי מזון ומוצרי יסוד מגורמים רשמיים ופילנטרופיים. יש מדינות שנקטו צעדים לסיוע כלכלי נרחב יותר לאוכלוסיות הזרים (בחלק מהמקרים גם לזרים השוהים בהן באופן בלתי חוקי), ואפשרו להם לקבל הטבות שונות ובהן - פטור ממסים, ימי חופשה מיוחדים בשכר והלוואות בערבות מדינה והבטחה להמשך תשלום משכורותיהם על אף הסגר הכפוי.
- **הארכת אשרות שהייה** – מדינות רבות בעולם סגרו את גבולותיהן ועקב כך זרים שתוקף אשרתם פג נותרו ללא אפשרות לעזוב את המדינה; במקביל לכך, נמנעת האפשרות לכניסתם של זרים. עקב כך, ישראל ומדינות נוספות הודיעו על הארכה גורפת של מועדים לאשרות שהייה ושל המועדים שבהם הזרים נדרשים לעזוב את גבולות המדינה.
- **העברת מידע חיוני לאוכלוסיות הזרים והנגשה לשונית של המידע** – מדינות העולם מעבירות לכלל תושביהן, באמצעים מגוונים, מידע חיוני על הדרכים למניעת הפצת הנגיף ועל מגבלות התנועה שהן קבעו. למותר לציין שהוראות אלו רלוונטיות גם לאוכלוסיות הזרים, אשר עשויות להתעניין גם בהוראות ייחודיות הנוגעות למעמדם האזרחי. בישראל הוראות בעניין זה מונגשות בשפות שונות שהן רלוונטיות לאוכלוסיות הזרים, באתרי האינטרנט של גורמים רשמיים (ובהם משרד הבריאות ורשות האוכלוסין וההגירה); אולם, בדיקה שערכנו באתרים העלתה שהמידע בהם לא תמיד היה עדכני ושברוב השפות ההנחיות פורסמו באיחור ניכר לאחר פרסומן לכלל הציבור הישראלי. במסמך נסקור מדינות שהנגישו את המידע החיוני האמור בשפות שונות ובאמצעים מגוונים – בכתב, באמצעות סרטונים, הקלטות וכרזות ואף באמצעות השמעת הודעות ברמקולים באיזורי המגורים של אוכלוסיות הזרים.

1. מבוא

במסמך זה נעלה סוגיות בהתמודדותן של מדינות עם התפרצות נגיף הקורונה בהקשר לאוכלוסיות מהגרים, מבקשי מקלט ועובדים זרים, בעלי וחסרי אשרות שהייה החיים בהן (להלן: אוכלוסיות זרים). לנושא זה יש חשיבות הן לעניין בריאותם של המשתייכים לאוכלוסיות אלו, והן לעניין ההתמודדות עם הנגיף בכלל האוכלוסייה. מדינות שונות מתמודדות בדרכים שונות עם חשש מהפצת הנגיף בקרב אוכלוסיות הזרים, בין היתר בשל הבדלים ביניהן במאפייני אוכלוסיות הזרים ומעמדן האזרחי, במאפייני האוכלוסייה המקומית ובחוקים המקומיים. גם המדיניות הכללית של המדינות הקולטות בכל הנוגע לאוכלוסיות הזרים יכולה להשפיע על אופן ההתמודדות עם נגיף הקורונה בקרבן.

אף כי אוכלוסיות זרים מאופיינות במגוון רחב של ארצות מוצא, שפות ותרבויות, ולמרות שהזרים מתמודדים עם חוקים שונים במדינות הקולטות, **ניתן בכל זאת להצביע על כמה מאפיינים דומים של אוכלוסיות זרים בארצות שונות.** ברוב המקרים מדובר באוכלוסיות שחוות פער לשוני ותרבותי מסביבתן; במקרים רבים הם שייכים לשכבות שיש להן קשיים כלכליים והם נטולי חסכוניות; בחלק מהמקרים הם מתגוררים בצפיפות, לעיתים במעין "מעונות" לעובדים זרים; על פי רוב הם חסרי עורף משפחתי במדינות בהן הם חיים. מאפיינים אלו עלולים להקשות על מניעת הפצת הנגיף בתוך קהילות הזרים ואל כלל החברה. מסיבות אלו, ארגון הבריאות העולמי העלה חשש שהפצת הנגיף בקרב אוכלוסיות זרים עלולה לסכן את בריאות הציבור.¹

על פי ארגון ההגירה של האו"ם (IOM) **אוכלוסיות זרים נתקלות בחסמים מפני קבלת טיפול רפואי.** חסמים אלו יכולים לכלול מחסומי שפה, תרבות, מדיניות הגירה, חשש ממעצר או מגירוש והגבלת הזכאות לטיפול רפואי במדינות בהן הם חיים. הארגון מדגיש, כי גישה לא מספקת לשירותי בריאות עלולה להזיק לא רק למשתייכים לאוכלוסיות אלו, אלא גם לסובבים אותן.²

אוכלוסיות זרים
נתקלות בחסמים
מפני קבלת טיפול
רפואי: שפה, תרבות,
מדיניות הגירה, חשש
ממעצר או גירוש.

¹ World Health Organization, [Preparedness, prevention and control of coronavirus disease \(COVID-19\) for refugees and migrants in non-camp settings Interim guidance](#), April 17th, 2020.

² IOM, UN Migration, [IOM GLOBAL STRATEGIC PREPAREDNESS AND RESPONSE PLAN CORONAVIRUS DISEASE 2019](#), Updated on April 15, 2020.

אוכלוסיות זרים חוות קשיים כלכליים, ופער לשוני ותרבותי מסביבתן. לעיתים הן מתגוררות בתנאי צפיפות במתחמים ייעודיים או בקהילה. תנאים אלו עלולים לקדם הפצה של נגיף הקורונה בקהילות הזרים ואף בכלל האוכלוסייה.

בעקבות מגיפת הקורונה, מדינות רבות החילו, במועדים שונים, מדיניות של סגר על כלל האוכלוסייה או על אזורים בה, וכתוצאה מכך הופסקה פעולתם של ארגונים ובתי עסק רבים, המשמשים כמקומות עבודה למקומיים ולזרים כאחד. רבים פוטרו מעבודתם, או הוצאו לחופשה כפויה, וכתוצאה מכך במדינות רבות נפגע כושר ההשתכרות של מקומיים ושל זרים. ארגון הבריאות העולמי הצביע על כך **שאוכלוסיות של מהגרים פליטים מושפעות במיוחד ממדיניות של סגר ומפגיעה במסחר ובכלכלה, היות שפרנסתן תלויה במידה רבה בעבודה על בסיס יומי**. עוד ציין ארגון הבריאות העולמי, כי מלכתחילה **פליטים ומהגרים רבים נמצאים במחסור בשירותי בריאות בסיסיים ובשירותי רווחה**, וכי סגירת בתי ספר עקב מדיניות של סגר, עלולה להביא ילדים למצבי סיכון, ניצול, הזנחה והתעללות; ילדים שניזונים מארוחות בבתי הספר עלולים לחוות חסר תזונתי.³ נוסף על קשיים אלו, מסמך של הפרלמנט האירופי מציין כי אוכלוסיות זרים יכולות לסבול גם **מחוסר מידע וחוסר תקשורת עם הרשויות** ולחוש חוסר אמון כלפי הגורמים הרשמיים המנהלים את המשבר.⁴

במקרים רבים מהגרים וקבוצות אתניות סובלים גם מגילויי גזענות, דעות קדומות ואפליה.⁵ לדוגמה, האו"ם פרסם שקהילות של מיעוטים היספנים, סינים ואסיאתיים אחרים, היו בעת המשבר הנוכחי קורבנות לתקיפות פיזיות ומילוליות ואף לדרישות לשלילה של שירותי בריאות מהם.⁶

ארגון הבריאות העולמי פרסם הנחיות למדינות, שמטרתן להגביר את מוכנותן הכללית להתמודדות עם נגיף הקורונה. הנחיות אלו נועדו לקדם פעילות בתחומים רבים ובהם חקיקה, בריאות ורווחה, ולרובן יש עלויות תקציביות. בהתייחס לאוכלוסיות זרים המליץ הארגון, בין היתר, שמדינות יבחנו האם המסגרת החוקית והרגולטורית שלהן מתאימה למתן שירותי בריאות ורווחה לאוכלוסיות פליטים ומהגרים; ישפרו את נגישות שירותי הבריאות לאוכלוסיות אלו; יאספו נתונים ומידע על הפצת הנגיף בקרב אוכלוסיות הזרים; יתמכו בצעדים למניעת

³ World Health Organization, [COVID-19 Strategy Update](#), April 14th 2020.

⁴ European Parliament, [Tackling the coronavirus outbreak: Impact on asylum-seekers in the EU](#). April 2020.

⁵ IOM, UN Migration, [IOM GLOBAL STRATEGIC PREPAREDNESS AND RESPONSE PLAN CORONAVIRUS DISEASE 2019](#), Updated on April 15, 2020.

⁶ UN news, [COVID-19 stoking xenophobia, hate and exclusion, minority rights expert warns](#). March 30, 2020.

שנאת-זרים; יספקו מידע מונגש לשונית ותרבותית על דרכים למניעת הפצת נגיף הקורונה; יקיימו שיתופי פעולה עם מנהיגי קהילות הזרים ועם הארגונים המסייעים להם; יעניקו סיוע כלכלי למי מאוכלוסיות הזרים שאיבד את פרנסתו בעקבות המשבר.⁷

כדוגמה **לפוטנציאל להתפרצות הנגיף בקרב אוכלוסיות זרים, נתאר את התפרצות הנגיף שנרשמה במגורי עובדים זרים בסינגפור**. סינגפור היא מדינה של כ-6 מיליון תושבים, והעובדים הזרים הם חלק משמעותי מכוח העבודה שלה – כ-1.4 מיליון עובדים זרים. באמצע אפריל נרשמה התפרצות של הנגיף בשמונה מתקני מגורים של עובדים זרים והמתקנים הוגדרו כאיזורי בידוד; בבדיקות סקר שנערכו במגורים התגלו נשאים א-סימפטומטיים של המחלה, שככל הנראה הדביקו עובדים אחרים.⁸ החל מאמצע אפריל הודיעה ממשלת סינגפור על איתורם של מאות נדבקים חדשים בנגיף מדי יום, וכמעט כולם במגורי העובדים הזרים; למעשה, **מגורים אלו הפכו מוקד כמעט יחיד להפצת הנגיף, בעוד שבכלל האוכלוסייה ההתפרצות נבלמה**.⁹ במגורי העובדים הזרים נפרש כוח משימה, באחריות משותפת של גורמי ממשל מתחומי הבריאות, התעסוקה והביטחון, במטרה לנהל את הצדדים הלוגיסטיים של האירוע. הממשל הדגיש שלעובדים הזרים יש מעורבות עמוקה בכלכלה בסינגפור, ובין היתר עובדים זרים השתתפו בהקמת הדיור הציבורי, שדה התעופה והרכבת המהירה. על כן, יש לדאוג לבריאותם ולרווחתם ולאפשר להם להמשיך לקבל את משכורתיהם גם בעת הסגר שנכפה עליהם.¹⁰

לנוכח מצבן המורכב של אוכלוסיות זרים בארץ ובעולם, אשר הולך ומחמיר בעקבות משבר הקורונה, מדינות רבות נתנו את דעתן לקשיים של אוכלוסיות אלו. במסמך נביא דוגמאות לצעדים שנקטו מדינות שונות למניעת התפרצות הנגיף בקרב אוכלוסיות אלו ולהתמודדות עם

⁷ World Health Organization, [Preparedness, prevention and control of coronavirus disease \(COVID-19\) for refugees and migrants in non-camp settings Interim guidance](#), April 17th, 2020.

⁸ Singapore Government Agency Website, [Containing COVID-19 spread at foreign worker dormitories](#), April 14th, 2020. [Tackling transmissions at migrant worker clusters](#), April 22nd, 2020.

⁹ Singapore Government Agency Website, [COVID-19: Updates and announcements](#). Accessed: April 28th, 2020.

¹⁰ Singapore Government Agency Website, [Containing COVID-19 spread at foreign worker dormitories](#), April 14th, 2020. [Tackling transmissions at migrant worker clusters](#), April 22nd, 2020.

מקרי הדבקה שכבר אותרו. בראשית המסמך נציג נתונים על אוכלוסיות זרים בעולם ובישראל, ובכלל זה נתונים על הנדבקים בנגיף בישראל. לאחר מכן נעלה כמה סוגיות שמאפיינות את ההתמודדות עם הנגיף בהקשר לאוכלוסיות זרים, ואת דרכי ההתמודדות עמן בישראל ובכמה מדינות. בין היתר נדון בסוגיות האלו: נגישות לבדיקות ולטיפול רפואי, סיוע באמצעים למיגון אישי והגברת ההיגיינה, פתרונות מגורים לזקוקים לבידוד, הנגשה לשונית והעברת מידע חיוני, סיוע כלכלי למי שפרנסתו נפגעה, והארכת שהיית חסרי מעמד. יודגש, כי אין מדובר בסקירה ממצה של כלל הצעדים, או הצגה של הצעדים הרווחים יותר, אלא רק דוגמאות לגישות אפשריות להתמודדות. חלק מהם ננקטו ברמה המדינתית, ואחרים – ברמה המקומית, ביוזמת עיריות או מחוזות. יודגש כי מדובר בצעדים שמייצגים את מדיניותן של הרשויות, אך אין בידינו מידע על יישומם בפועל.

1.1 נתונים על אוכלוסיות זרים בעולם

מעבר אוכלוסיות מארץ לארץ היא תופעה חובקת עולם. על פי נתוני הבנק העולמי, בשנת 2018 חיו במדינות העולם קרוב ל-26 מיליון פליטים. ארצות המוצא העיקריות שלהם הן: סוריה (6.6 מיליון), אפגניסטן (2.7 מיליון), דרום סודן (2.8 מיליון), מיאנמר (1.1 מיליון) סומליה (940 אלף).¹¹ הארצות הקולטות העיקריות הן: טורקיה (3.7 מיליון), ירדן (2.9 מיליון), לבנון (1.4 מיליון), פקיסטן (1.4 מיליון), אוגנדה (1.2 מיליון), גרמניה (1.1 מיליון), סודן ואיראן (כמיליון פליטים).¹² להערכת היורופול (משרד המשטרה האירופי), בעת התפשטות נגיף הקורונה תגבר פעילותן של רשתות הברחת מהגרים לא חוקיים למדינות האיחוד האירופי.¹³

¹¹ ב-2018 מאות אלפי פליטים עזבו גם את המדינות האלו (בסדר יורד): סודן, הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו, הרפובליקה המרכז אפריקאית, אריתריאה, עיראק, וייטנאם, ניגריה, רואנדה.

The World Bank, [Refugee population by country or territory of origin, 2018](#).

¹² ב-2018 מאות אלפי פליטים ביקשו מקלט בכל אחת מהמדינות האלו (בסדר יורד): בנגלדש, קניה, קונגו, צ'אד, קמרון, צרפת, סין, ארה"ב, עיראק, מצרים, טנזניה, שבדיה.

The World Bank, [Refugee population by country or territory of asylum, 2018](#).

¹³ EUROPOL, [Pandemic profiteering how criminals exploit the COVID-19 crisis](#), March 2020

בשנת 2017 חיו במדינות ה-OECD כ-7.8 מיליון תושבים זרים (תושבים שחיים בארץ שלא נולדו בה).¹⁴ 18% מהם (קרוב ל-1.4 מיליון) מהם חיו בגרמניה, 14% מהם (1.1 מיליון) חיו בארה"ב, 7% מהם חיו בבריטניה, ב-6% בכל אחת מהמדינות: יפן, טורקיה, ספרד, קוריאה, 5% מהם חיו ברוסיה ו-4% באיטליה ובקנדה.¹⁵

1.2 נתונים על אוכלוסיות זרים בישראל¹⁶

במדינת ישראל אפשר לחלק את אוכלוסיות הזרים לפי מעמדן האזרחי, לפי ארצות המוצא שלהם ולפי סוגי העבודה שבה הם מועסקים, למשל - מטפלים סיעודיים, עובדי בניין, עובדים בחקלאות, עובדים בענף המלונאות והמסעדות. להלן נביא את נתוני רשות האוכלוסין וההגירה על אוכלוסיות הזרים לפי מאפיינים אלו.

על פי רשות האוכלוסין וההגירה, **בסוף שנת 2019 חיו בישראל 31,547 בני אדם שהרשות מכנה "מסתננים"** (שנכנסו לישראל דרך הגבול עם מצרים)¹⁷; נוסף עליהם, חיים בישראל כ-**6,100 ילדים** שנולדו למסתננים במהלך השנים. 91% מהמסתננים השוהים כעת בישראל הם נתיני אריתריאה וסודן, וכיום ישראל נוהגת לגביהם ב"מדיניות אי-הרחקה זמנית", עקב המצב במדינות המוצא שלהם (ללא קשר לקורונה).¹⁸

נוסף על אוכלוסיות המסתננים, **בשנת 2019 חיו בישראל 101,992 עובדים זרים חוקיים ו-17,484 עובדים זרים לא חוקיים**, כהגדרת רשות האוכלוסין וההגירה.¹⁹ **כשליש מהעובדים הזרים בישראל (חוקיים ולא חוקיים כאחד) חיים בארץ יותר מחמש שנים; כחמישית**

בישראל חיים כיום כ-
31,500 "מסתננים",
יותר מ-6,000 ילדים
שנולדו להם וכמעט
130,000 עובדים
זרים (חוקיים ולא
חוקיים).
חלק ניכר מהם שוהים
בישראל מזה שנים.

¹⁴ במדינות שונות יש תמהיל שונה של תושבים שנולדו בארץ אחרת - מהגרים חוקיים ולא חוקיים, פליטים ומבקשי מקלט, ועובדים זרים. בהתייחס לישראל, במסמך זה לא נעסק בעולים חדשים.

¹⁵ OECD International Migration Database and labour market outcomes of immigrants. [Inflows of foreign population](#). Updated: September 20, 2019.

¹⁶ מסמך זה לא יעסוק בפלסטינים שעובדים בישראל.

¹⁷ מספר זה הוא כמחצית ממספרם של מי שנכנסו לישראל בדרך זו בשנים האחרונות; המחצית השנייה של מי שנכנסו לישראל בשנים האחרונות דרך הגבול עם מצרים כבר עזבה את המדינה.

¹⁸ בין המסתננים: 22,265 יוצאי אריתריאה (71%), 6,349 יוצאי סודן (20%), 2,401 יוצאי מדינות אחרות באפריקה (7%) ו-532 יוצאי שאר מדינות העולם (2%). רשות האוכלוסין וההגירה, אגף תכנון ואסטרטגיה, [נתוני זרים בישראל](#), מהדורה מסכמת ל-2019, מרץ 2020.

¹⁹ על פי הגדרת רשות האוכלוסין וההגירה, כדי שעובד זר ייחשב לחוקי, על המעסיק שלו להחזיק בהיתר העסקה תקף בענף מבין הענפים שבהם מתירה הממשלה להעסיק עובדים זרים, ועל העובד עצמו להיות בעל אשרת עבודה בתוקף לאותו ענף העסקה, ורשום אצל אותו מעסיק. עובד לא חוקי הוא עובד שבעבר נחשב לחוקי, אך כיום אינו עונה על לפחות אחד משני הקריטריונים שהוזכרו לעיל. רשות האוכלוסין וההגירה, אגף תכנון ואסטרטגיה, [נתוני זרים בישראל](#), מהדורה מסכמת ל-2019, מרץ 2020, פרק ההגדרות.

מהעובדים הזרים בישראל חיים בארץ יותר מעשר שנים. בסוף 2019 היו בישראל כ-69,000 עובדים זרים בתחום הסיעוד (57,000 חוקיים ו-12,000 לא חוקיים);²⁰ כ-16,000 עובדים זרים בתחום הבניין (15,000 חוקיים וכ-1,000 לא חוקיים);²¹ 25,000 עובדים זרים בתחום החקלאות (23,000 חוקיים ו-2,000 לא חוקיים),²² 7,500 עובדים שעסקו בעבודות שהוגדרו כעבודות מומחים (6,800 חוקיים ו-700 לא חוקיים),²³ וכן יותר מ-2,100 עובדים לא חוקיים שעבדו בחקלאות עונתית, מסעדות, תעשייה ושירותים, ועבודות אחרות.²⁴

כ-8% מהעובדים הזרים החוקיים בישראל הם בגיל 61 או יותר, וכ-10% מהם בגילאי 51-60.²⁵ בהקשר זה נזכיר, שהסיכון לתחלואה קשה בנגיף הקורונה ולתמותה גדל במידה ניכרת עם הגיל.

ההתפלגות המגדרית משתנה לפי תחומי העיסוק של העובדים הזרים. על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, חלק ניכר מעובדי הסיעוד הן נשים (84%), ובשאר העיסוקים יש מעט נשים – 5.7% מהעובדים המומחים, ו-0.3% מהעובדים בחקלאות. אין נשים שמועסקות בעבודות בניין.²⁶

יש בישראל אוכלוסיות זרים שמתגוררות במקבצים, למשל אוכלוסיות מבקשי המקלט בדרום תל אביב ובאילת - שם רבים מהם מועסקים בענפי התיירות וההסעדה, או עובדי חקלאות ובניין שמתגוררים בצוותא בפתרונות דיור בסמוך למקום ההעסקה שלהם, או בתוכו. לעומתם, יש אוכלוסיות זרים שפזורות בכל רחבי הארץ, כמו מטפלים סיעודיים שמתגוררים בבתי המטופלים. להלן יובאו נתונים על אוכלוסיות הזרים שמתגוררות במקבצים בתל אביב ובאילת.

²⁰ ארצות המוצא העיקריות של עובדי הסיעוד הן (בסדר יורד): פיליפינים (38% מעובדי הסיעוד), הודו (21%), מולדובה (14%), אוזבקיסטן (9%), סרי לנקה, נפאל, אוקראינה, רומניה וגאורגיה. שם.

²¹ ארצות המוצא העיקריות של עובדי הבניין הן (בסדר יורד): סין (49% מעובדי הבניין), מולדובה (36%), תורכיה (8%) וכן אוקראינה, רומניה, ובולגריה. חלק ניכר מהעובדים שהגיעו ממולדובה, סין ותורכיה עובדים בישראל במסגרת הסכם בילטרלי או בהסדר "חברות ביצוע". שם.

²² כמעט כל העובדים הזרים בתחום החקלאות הגיעו לישראל מתאילנד. שם.

²³ כשליש מעובדים אלו הגיעו מסין. שם.

²⁴ שם.

²⁵ שם.

²⁶ שם.

אוכלוסיות זרים בתל אביב ובאילת

עיריית תל אביב מפעילה מרכז סיוע ומידע לקהילה הזרה - מסיל"ה. על פי נתונים שמסרה מסיל"ה לבקשתנו, בתל אביב מתגוררים כ-40,000 מבקשי מקלט וחסרי מעמד נוספים, ובין 6,500 ל-7,000 מהם קטינים.²⁷ כמחצית מאוכלוסייה זו הם מבקשי מקלט מאריתריאה וסודן, וכמחציתם מהגרי עבודה חוקיים ולא חוקיים (רובם ממערב ומרכז אפריקה ומהפיליפינים), וכן תיירים ללא אשרה תקפה. רובם גרים בשלוש שכונות: נווה שאנן, התקווה ושפירא. מסיל"ה מטפלת ביותר מ-10,000 מהם בשנה.²⁸

מיפוי של אוכלוסיית מבקשי המקלט באילת הועבר לידינו על ידי המרכז להגירה בינלאומית ולקליטה (CIMI). מנתונים אלו עולה שבאילת מתגוררים כ-1,600 מבקשי מקלט, 868 מהם מבוגרים ו-732 ילדים. 80% מהם מהקהילה האריתראית ו-20% מהם מהקהילה הסודנית.²⁹

נתוני תחלואה בקורונה בקרב אוכלוסיות הזרים בישראל

לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, משרד הבריאות העביר נתונים על אודות חולי הקורונה והמבודדים המוכרים לו, מקרב אוכלוסיות הזרים בישראל. לפי נתוני המשרד, שנאספו על ידי לשכות הבריאות, עד לתאריך 26 באפריל 2020 נרשמו בישראל:³⁰

- **62 חולים מאומתים פעילים**, מהם 30 עובדים זרים, 21 פליטים או מבקשי מקלט, שישה במעמד תייר וחמישה חולים שמעמדם לא צוין ברישומי משרד הבריאות. כ-80% מהחולים המאומתים הפעילים היו ביישובים שונים באיזור המרכז, 13% בצפון והשאר בדרום.³¹
- **28 מחלימים.**
- **160 שאינם חולים ונדרשו לשהות בבידוד.**

²⁷ מספר זה של זרים וילדיהם גדול מהמספר שדווח על ידי רשות האוכלוסין וההגירה על מסתננים בכל המדינה (כ-31,000 זרים, ו-6,100 קטינים שנולדו בישראל). אין בידינו הסבר לפער זה. יתכן שיש הבדל בהגדרות של הגופים השונים ויתכן שלא כל ה"מסתננים" מוכרים לרשות האוכלוסין וההגירה.

²⁸ מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

²⁹ מיפוי אוכלוסיית מבקשי המקלט בעיר אילת בעקבות מגיפת הקורונה, מכתב שנשלח ממאיה בן זקן, רכזת מיצוי זכויות מבקשי מקלט באילת (ארגון CIMI) לראש עיריית אילת, מאיר יצחק הלוי, 4 במאי 2020.

³⁰ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל. תשובות לשאלות הבהרה, 12 במרץ 2020, הודעות מתאריך 5 במאי 2020.

³¹ נציין ששיעור החולים המאומתים תלוי בין היתר בכמות הבדיקות שנעשו באיזורים השונים.

בתל אביב מוכרים
כיום כ-40,000
מבקשי מקלט וחסרי
מעמד נוספים,
ובאילת ידוע על
כ-1,600 מבקשי
מקלט.

עד ה-26 באפריל
נרשמו בישראל 62
חולים מאומתים
ו-160 בני אדם
שנדרשו לבידוד, מבין
חסרי המעמד.

• לא נרשמו נפטרים מהנגיף בקרב אוכלוסיות הזרים.

פנינו למשרד הבריאות בבקשה לנתונים עדכניים יותר, אך עד לסיום כתיבת המסמך הנתונים לא הופקו ואין באפשרותנו לדעת האם ובאיזו מידה התפשט הנגיף מאז בקרב אוכלוסיית הזרים.

כאמור, עד לתאריך 26 באפריל היו מוכרים למשרד הבריאות 62 חולים פעילים מבין חסרי המעמד. על פי הנתונים שמשרד הבריאות העביר לידינו, 32 מהם שהו בבית חולים או במלונות. **מיקומם של 30 החולים הפעילים האחרים אינו ידוע למשרד הבריאות.** עד ל-26 באפריל, היו מוכרים למשרד הבריאות כ-160 חסרי מעמד שנדרשו להימצא בבידוד, ו-68 מהם נרשמו כמי ששוהים בביתם או במתחמים ייעודיים; **מיקומם של השאר אינו ידוע למשרד הבריאות.**³² נזכיר כי על פי נהלי משרד הבריאות לא רק החולים, אלא גם מי שנמצא בבידוד צריך לדווח על מקום הימצאו.³³ **לנוכח כך שיש מקרים שבהם מקום שהיית החולים או המבודדים אינו ידוע למשרד הבריאות, עולה שאלת אפשרותן של הרשויות בישראל לפקח על שהייתם של הזרים החולים והמבודדים במקום הבידוד. יתר על כן, בהיעדר תקשורת עם הזרים החולים בקורונה ובהיעדר מידע על מיקומם, אין אפשרות לקבוע האם ומתי הם החלימו.** בעניין זה, הסביר מוריס דורפמן, מנהל חטיבת הרגולציה של משרד הבריאות, כי רבים מחסרי המעמד לא מילאו את חובת הדיווח על מקום הבידוד ורבים מאלו שהתבררו כחולי קורונה לא מסרו את כתובתם בבואם להיבדק על ידי מד"א או במתחמי "היבדק וסע".³⁴ עוד ציין דורפמן, כי חסרי מעמד שאין להם ביטוח רפואי אינם מזהים על ידי מערכות המיחשוב הרשמיות ואין אפשרות לאתר אותם בדרכים חלופיות, כפי נעשה במקרים של ישראלים שלא דיווחו על הכתובת שבה הם שוהים בבידוד.³⁵ ממשרד הבריאות נמסר שנערכים ניסיונות לאתר את המבודדים באמצעות שיחות יזומות וכי מאז תחילת חודש מאי החלו חברות פרטיות ("טרם" ו"ביקור רופא") לטפל בחסרי המעמד שאין להם ביטוח רפואי

למשרד הבריאות אין מידע על מיקומם של כמחצית מחולי הקורונה ועל יותר ממחצית ממי שנדרש לשהות בבידוד. יש ספק בדבר האפשרות לאתר אותם, שכן הם אינם מוכרים לרשויות.

במקרים של חסרי מעמד שמקום שהייתם אינו ידוע, אין אפשרות לפקח על שהייתם במקום הבידוד ואף לא לבדוק האם ומתי הם החלימו.

³² מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל. תשובות לשאלות הבהרה, 12 במרץ 2020, הודעות מתאריך 5 במאי 2020. מוריס דורפמן, מנהל חטיבת הרגולציה של משרד הבריאות, שיחת טלפון, 12 במאי 2020.

³³ אתר משרד הבריאות, נגיף הקורונה, [מי נדרש לבידוד?](#) תאריך כניסה לאתר: 7 במאי 2020. משרד הבריאות, [דיווח על בידוד בית](#).

³⁴ נעיר כי יתכן שחלק מהם אינם מודעים לחובת הדיווח.

³⁵ מוריס דורפמן, מנהל חטיבת הרגולציה של משרד הבריאות, שיחת טלפון, 12 במאי 2020.

(לפרטים בעניין זה – ראו פרק 2), ועל כן צפוי שבהמשך יהיה בידי הרשויות מידע על

מיקומם של חסרי המעמד החולים והמבודדים.³⁶

מתשובת עיריית תל אביב לפנייתנו עלה, כי בשבועות האחרונים פעל בשכונת נווה שאנן מרכז לבדיקות קורונה בעבור מבקשי המקלט וחסרי מעמד. במרכז נבדקו 170 מבני אוכלוסיות הזרים ושישה מהם נמצאו חולים בקורונה. בסך הכול, עד למועד העברת תשובת מסיל"ה לידינו (28 באפריל) נמצאו בתל אביב 20 חסרי מעמד שחלו בנגיף הקורונה.³⁷

משרד הבריאות השיב לפנייתנו, כי אין באפשרותו לערוך סקר לאיתור נשאים בקרב

אוכלוסיות הזרים, לנוכח הקושי ביישוג (outreach) בני האוכלוסיות הרלוונטיות; יישוג כזה נעשה באמצעות סקרים, הכרוכים בשליחת שאלונים לטלפונים ניידים, ואלו אינם מוכרים למשרד.³⁸ נציין כי לכך תיתכן השפעה על היכולת לאתר את החולים ואת הזקוקים לבידוד, ולהקשות במידה ניכרת על החקירה האפידמיולוגית.

משרד הבריאות אינו מכיר די מספרי טלפון ניידים של חסרי מעמד ולכן אינו עורך סקר טלפוני לאיתור נשאים.

מבט על עובדי הסיעוד

כאמור, בסוף 2019 היו בישראל כ-69,000 עובדים זרים בתחום הסיעוד, כ-84% מהם נשים.³⁹ על פי רוב, עובדים אלו מתגוררים בבית המטופלים (שעל פי חוק נחשבים למעסיקים של העובדים הזרים) והם מסייעים להם בביצוע פעולות יומיומיות כמו ניידות, הלבשה, אכילה ושתייה, רחצה, וטיפול בהפרשות. מטבע הדברים, לביצוע פעולות אלו נדרש מגע פיזי הדוק בין המטפל למטופל, ומובן שאין אפשרות לשמור על כללי הריחוק החברתי הנדרשים למניעת הפצת הנגיף. מכאן עולה החשש לשלומם של המטופלים, שהם על פי רוב קשישים ומהווים קבוצת סיכון להידבקות בנגיף, לתחלואה קשה ולתמותה. לנוכח מצב זה, ב-19 באפריל הפיצה רשות האוכלוסין וההגירה הנחיות לעובדים הזרים ולמעסיקיהם; **בהנחיות הודגש, כי מגבלת היציאה מהבית שהוטלה על כלל האוכלוסייה, למרחק שלא יעלה על 100 מטרים מהבית (להוציא צרכים חיוניים שהוגדרו בהנחיות) חלה גם על העובדים הזרים בענף הסיעוד, כי לעניין זה רואים את ביתו של המטופל כביתו של העובד הזר – גם ביום המנוחה השבועי של העובד.**

³⁶ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל. תשובות לשאלות הבהרה, 12 במרץ 2020, הודעות מתאריך 5 במאי 2020.

³⁷ מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

³⁸ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל.

³⁹ ארצות המוצא העיקריות של עובדי הסיעוד הן (בסדר יורד): פיליפינים (38% מעובדי הסיעוד), הודו (21%), מולדובה (14%), אוזבקיסטן (9%), סרי לנקה, נפאל, אוקראינה, רומניה וגאורגיה. שם.

בהנחיה נכתב כי מגבלה זו הוטלה על העובדים הסיעודיים על מנת לשמור על בריאות המטופל ועל כן העובדים נקראים לגלות אחריות אישית. בהנחיה פורטו גם הקנסות שהוטלו על כלל האוכלוסייה, כפי שנקבעו בתקנות לשעת חירום, במקרה של הפרת הכללים.⁴⁰ **נציין שמגבלה דומה לא הוטלה על עובדים סיעודיים ישראליים הנכנסים לבתי מטופלים על בסיס יומיומי.**

בתאריך 5 במאי **בוטלה מגבלת 100 המטרים עבור כלל האוכלוסייה**;⁴¹ במשך כמה ימים לא פורסמה הנחיה בעניין זה באתרים הממשלתיים הרלוונטיים - אתר רשות האוכלוסין וההגירה ואתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (להלן: משרד הרווחה). ב-6 במאי נכתב **מסמך מטעם יחידת הממונה על זכויות עובדים זרים בעבודה, במשרד הרווחה. המכתב פנה לעובדים בסיעוד ביתי ולמעסיקיהם, ובו הובהר שההקלה במגבלות חלה גם על העובדים הזרים, וש"לא ניתן למנוע מעובד זר לנצל את זכותו למנוחה שבועית"**. מכתב זה נכתב באנגלית ובעברית והופץ ברשתות החברתיות, בין היתר על ידי ארגון קו לעובד.⁴² ב-8 במאי **פרסמה רשות האוכלוסין וההגירה הבהרה, שנכתבה בהתייעצות עם משרד הבריאות, ובה נכתב שעובדים זרים בתחום הסיעוד לא יוכלו ללון ביום המנוחה שלהם בדירה קהילתית יחד עם עובדים זרים אחרים.** האפשרויות העומדות בפני העובדים הזרים הן: 1. ללון בבית המטופל; 2. ללון לבד במקום אחר, כדוגמת צימר; 3. ללון תחת קורת גג אחת עם אדם או עם קבוצת אנשים הגרים יחד באופן קבוע כפי שנקבע בצו בידוד בית, למשל אצל משפחה אחרת או אצל חבר אחר שגר לבד באופן קבוע.⁴³ לדברי עו"ד תג'ר מארגון קו לעובד, הוראות אלו פוגעות בצורה משמעותית בזכויות העובדים הזרים והיא הציעה כי יתאפשר לעובדים זרים החולקים ביניהם דירה בקהילה, לצאת אל הדירה בימים שונים בשבוע, ובכך לצמצם במידה ניכרת את חשיפתם לאנשים מחוץ למשק הבית.⁴⁴

בהקשר זה נציין שבסינגפור, בה עובדים זרים רבים עובדים במשקי הבית של אזרחים, נוצר מצב דומה;⁴⁵ על פי החוק, **עובדים זרים אלו מחויבים לגור בבתי מעסיקיהם.**⁴⁶ גם בסינגפור,

⁴⁰ רשות האוכלוסין וההגירה, [הנחיות לעובדים הזרים בענף הסיעוד ולמעסיקיהם](#), 19 באפריל 2020.

⁴¹ משרד הבריאות, הודעת דוברות, [שורת הקלות נוספות בתקנות לשעת חירום](#), 4 במאי 2020.

⁴² [משבר הקורונה - פניה לעובדים זרים בסיעוד ביתי ולמעסיקיהם - מעודכן ליום 6.5.2020](#). מכתב מיחידת הממונה על זכויות עובדים זרים בעבודה, של משרד הרווחה, לעובדי הסיעוד ולמעסיקיהם.

⁴³ רשות האוכלוסין וההגירה, [הבהרה הנוגעת ללינת עובדים זרים סיעודיים מחוץ לבית המטופל ביום המנוחה](#), 8 במאי 2020.

⁴⁴ עו"ד מיכל תג'ר, ארגון קו לעובד, שיחת טלפון, 10 במאי 2020.

⁴⁵ בסינגפור יש כ-6 מיליון תושבים ובכ-260,000 מהם יש עובדים זרים המועסקים בעבודות משק הבית.

Singapore Ministry of Manpower, [Foreign Workforce Numbers](#), December 2019.

נציין שנתון לשנת 2018, סינגפור ממוקמת במקום ה-66 בעולם במדד הדמוקרטיה וישראל נמצאת במקום ה-30. המכון הישראלי לדמוקרטיה, [מדד הדמוקרטיה](#).

על רקע התפשטות נגיף הקורונה עלתה שאלה דומה – **האם בבתי שבהם מתגורר קשיש או אדם אחר ששייך לקבוצת סיכון, אפשר לדרוש מהעובדים הזרים העובדים במשק הבית ומתגוררים בו, שלא יתרחקו מהבית גם ביום המנוחה השבועי שלהם?** המשרד הממשלתי האחראי על כוח אדם בסינגפור (MOM) הציע בעניין זה להידבר עם העובד, לדון איתו בסיכון שביציאה החוצה ולהביע את החשש מהפצת הנגיף. עוד הציע המשרד להבהיר לעובד שזהו מצב זמני ושיש להגן על בריאותו ועל בריאות המשפחה. כמו כן, במקרים שבהם לעובד יש מטלות או עיסוקים מחוץ לבית, המשרד העלה את האפשרות להציע לו **להחליף את יום היציאה ליום אחר מימות השבוע**, שבו המרחב הציבורי פחות צפוף.⁴⁷ אין לנו מידע על אופן יישום הנחיות אלו בפועל, ובפרט – האם אכן ניתנה לעובדים הזרים בסייעוד אפשרות הבחירה אם להישאר בבית המעסיק גם ביום המנוחה השבועי שלהם.

2. נגישות לבדיקות ולטיפול רפואי

במדינות שונות, יש הבדלים בין הזכויות של אוכלוסיות שונות של זרים במערכת הבריאות, בהתאם למבנה מערכות הבריאות ולביטוחים הנהוגים במדינות אלו. יש אוכלוסיות זרים שהם חסרי ביטוח רפואי, או שהביטוח שלהם אינו כולל בדיקות שונות וטיפול בקהילה או אשפוז בבית חולים. כתוצאה מכך, בעת המגיפה עלול להיווצר מצב שלעובדים זרים, מבקשי מקלט ומהגרים (חוקיים או לא חוקיים) לא תהיה אפשרות להיבדק לקורונה ובמידת הצורך – לקבל טיפול.

משרד הבריאות השיב לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, כי **בישראל יש הבדלים במעמדן של אוכלוסיות זרים שונות. ככלל, לזרים השהים בישראל כחוק יש ביטוח רפואי, ואילו לזרים השהים שלא כחוק (כאמור, למעלה מ-17,000 עובדים זרים לא חוקיים וחלק מאוכלוסיית ה"מסתננים") אין ביטוח רפואי.**⁴⁸ על פי מסיל"ה, חלק מחסרי המעמד בתל

לזרים השהים
בישראל שלא כחוק
אין ביטוח רפואי.
משרד הבריאות הורה
למד"א ולבתי החולים
להפנות אותם
לבדיקות קורונה
ולטפל בהם
באמצעות ספקים
פרטיים ללא התניה
בתשלום או בקיומו
של ביטוח.

⁴⁶ National University of Singapore, Lee Kuan Yew, School of Public Policy, [Foreign Domestic Workers in Singapore: Social and Historical Perspectives](#), 2016.

⁴⁷ Singapore Ministry of Manpower, [FAQs about COVID-19](#), Guidelines for employers of FDWs. Accessed May 7th, 2020.

⁴⁸ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל.

אביב מטופלים בשיגרה במרפאת הפליטים בתחנה המרכזית של תל אביב (הפועלת במימון משרד הבריאות ותרומות) וחלק מהם מטופלים על-ידי ארגון רופאים לזכויות אדם ביפו.⁴⁹

בשיגרה, ילדי עובדים זרים מבוטחים בקופת חולים מאוחדת, במסגרת הסכם עם משרד הבריאות; כיום מבוטחים במאוחדת 10,206 ילדים מאוכלוסיה זו.⁵⁰ על פי תשובת מסיל"ה לפנייתנו, עקב המשבר הכלכלי שנוצר עקב מגיפת הקורונה, יש משפחות שאין באפשרותן לשלם בעבור הביטוח, וילדיהן ממשיכים לקבל שירות במסגרת קופת החולים. משפחות אלו יידרשו לשלם את החוב שמצטבר לקופת החולים. עוד נמסר בתשובת מסיל"ה לפנייתנו, **כי לדיהם של מהגרי עבודה ותיירים חסרי אשרה אינם מבוטחים בביטוח רפואי.**⁵¹

משרד הבריאות הנחה את בתי החולים ואת מד"א לטפל בחולי קורונה ולהפנות אותם לבדיקות, בהתאם להתוויות הרפואיות, ללא התניה בתשלום או בקיומו של ביטוח; הנחיות אלו הופצו הן לגורמים ממשלתיים רלוונטיים והן לארגונים המסייעים לזרים. המשרד מסר גם שלאחרונה הוא התקשר עם חברות פרטיות (כאמור "טרם" ו"ביקור רופא"), בין היתר במטרה לספק לחסרי המעמד שירותי רפואה במלונות, בדומה לשירות שניתן לכלל תושבי ישראל.⁵²

קושי נוסף שעלול להגביל את גישתם של זרים לשירותי רפואה קשור במעמדם החוקי. מהגרים לא חוקיים עלולים להימנע מהגעה לבדיקה או לטיפול מחשש לפעולות אכיפה או בירור מעמדם האזרחי. עקב כך, תיתכן פגיעה בבריאותם, בבריאות הסובבים אותם, ואף סיכון להפצת הנגיף בכלל החברה. בעניין זה מסר משרד הבריאות, שאכן ארגונים המסייעים לאוכלוסיות הזרים העלו חששות מסוג זה, אך המשרד אינו יודע בכמה מקרים נמנעו זרים מהגעה לבדיקות או לטיפול.⁵³ באשר לחשש מאכיפה, **רשות האוכלוסין וההגירה הודיעה**

זרים השוהים בישראל
שלא כחוק, עלולים
שלא להגיע לבדיקות
קורונה מחשש
אכיפה.
רשות האוכלוסין
וההגירה צמצמה את
פעילותה בתחום זה,
אך לא הובטח לזרים
אלו כי לא יגורשו אם
יבקשו טיפול רפואי.
לא ניתן לדעת
האם וכמה זרים
נמנעים מהגעה
לבדיקה או לטיפול
מחשש לאכיפה.

⁴⁹ מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

⁵⁰ עו"ד מירה אהרוני, ממונה על פניות הציבור והרגולציה, חטיבת הרפואה, קופת חולים מאוחדת. דוא"ל, 7 במאי 2020.

⁵¹ גם בשיגרה, ילדים עד גיל שש מקבלים וחיסון ומעקב התפתחות במסגרת טיפת חלב. קטינים יכולים להיות מבוטחים בקופת חולים מאוחדת בעלות של 120 ש"ח לילד, ו-240 ש"ח לשני ילדים ומעלה, אך לא כל הילדים מבוטחים; ילדי מהגרי עבודה ותיירים לא יכולים להיות מבוטחים בביטוח זה. מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

⁵² מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל.

⁵³ שם.

שבשל מצב החירום מינהל אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין וההגירה פועל במתכונת מצומצמת ואינו מבצע פעולות יזומות להעברה למשמורת של שוהים שלא כדון, אלא

במקרים חריגים בלבד.⁵⁴

להלן נציג בקצרה דוגמאות להתייחסות ייחודית למתן שירותי בריאות לאוכלוסיות זרים בעת מגיפת הקורונה בכמה מדינות. יודגש, כי אין בכוונתנו לנתח בפרק זה את מבנה מערכות הבריאות במדינות השונות, ואת הזכויות שיש לבעלי מעמד אזרחי שונה, אלא רק להציג כמה דוגמאות לשינויי מדיניות באשר לאוכלוסיות זרים, בעת המגיפה.

- ממשלת **בריטניה** הודיעה שהזרים השוהים בה, גם אם הם חסרי אישור שהייה, יוכלו **להיבדק ולקבל טיפול רפואי בחינם, וללא בירור הגירה**, בדומה למה שנהוג בה בבדיקה וטיפול ברוב המחלות המדבקות. הבדיקה תיערך בחינם גם אם תתקבל תוצאה שלילית, ובמקרים שבהם תוצאת הבדיקה תהיה חיובית - הטיפול הרפואי יינתן ללא תשלום עד סוף המחלה (מהופעת תשובה חיובית בבדיקת הקורונה ועד לקבלת אבחנה שלילית).⁵⁵
- ב-**British Columbia (אחת הפרובינציות בקנדה)** - בעת שיגרה, עובדים זרים זמניים שהם בעלי רישיון שהייה של שישה חודשים ומטה, אינם זכאים לקבל שירות במסגרת תוכנית שירותי הבריאות; בעת התפרצות נגיף הקורונה הוחלט להקנות להם **זכאות לשירות**, עד לתאריך 31 ביולי 2020 או עד פקיעת רישיון השהייה שלהם (המוקדם מבין השניים).⁵⁶
- ב**אירלנד** הובטח למהגרים חסרי אישור שהייה, אשר ייפנו בבקשה לטיפול רפואי עקב הדבקה בנגיף הקורונה, **שמידע עליהם לא יועבר לשירות ההגירה**.⁵⁷
- ב**פורטוגל** מצב החירום הוכרז ב-18 במרץ 2020, ושירות ההגירה והגבולות נסגר ב-30 למרץ. המדינה הודיעה שמהגרים ומבקשי מקלט שכבר הגישו בקשות שהייה לשירות ההגירה והגבולות יהיו זכאים באופן זמני, למעמד של תושב, מה שיקנה להם שורת שירותים

⁵⁴ רשות האוכלוסין וההגירה, [הודעה לבית הדין לעררים על צמצום הליכי אכיפה כנגד שוהים שלא כדון בתקופת הקורונה](#), 31 במרץ 2020.

⁵⁵ [NHS entitlements: migrant health guide](#). Update: April 27th, 2020.

⁵⁶ British Columbia, [Medical Services Plan Response to COVID-19](#), April 9th, 2020.

⁵⁷ Department of justice and equality, [Immigration Service Delivery Impact of COVID-19 on Immigration and International Protection Frequently Asked Questions](#).

ובהם: **שירותי בריאות**, שירותי רווחה, זכויות בתחום התעסוקה (ביטוח לאומי, דמי אבטלה) ומגורים זמניים. כמו כן, מעט המהגרים שלא הספיקו להגיש בקשה בשירות ההגירה והגבולות יוכלו להגיש אותה גם בעת מצב החירום, וכך יהיו זכאים לשירותי בריאות.⁵⁸

- **ארה"ב-59** במרץ 2020 העביר הקונגרס שני חוקים ייעודיים להתמודדות עם התפרצות נגיף הקורונה. בין היתר נכללו בחוקים אלו הטבות לאוכלוסיית המהגרים הלא-חוקיים:
 - **תקציב** של 1.32 מיליארד דולר הועבר למרכזי בריאות בקהילה המשרתים בין השאר את אוכלוסיות הזרים הבלתי חוקיים.⁶⁰
 - **בדיקות קורונה ומתן שירותים נלווים בחינם גם לחסרי ביטוח רפואי**, שהם כמעט מחצית מהזרים שאין להם אשרה.⁶¹
 - **השתתפות חלקית בעלויות האשפוז והטיפול בבתי חולים** של חולי קורונה חסרי ביטוח רפואי, ללא קשר למצב ההגירה שלהם.⁶²

3. סיוע באמצעים למיגון אישי והגברת ההיגיינה

אוכלוסיות שמצבן הכלכלי קשה עלולות להתקשות ברכישת אמצעי מיגון אישי למניעת הדבקות בנגיף הקורונה ולכך עלולה להיות השפעה על הפצת הנגיף בקרב אוכלוסיות אלו ובכלל האוכלוסייה.

בעניין זה השיב משרד הבריאות לפנייתנו, שלא הגיעו אליו פניות בעניין מחסור בציוד מיגון אישי לחסרי המעמד בישראל, אך הוא סיפק מיגון באמצעות ארגונים המסייעים לאוכלוסיות אלו;⁶³ בדרום תל אביב מסיל"ה חילקה מסיכות, כפפות וחומרי חיטוי לכמה מאות משפחות.⁶⁴ נציין שחלוקת ציוד מיגון אישי וחומרי חיטוי רלוונטיים בעיקר לאוכלוסיית הזרים המתגוררת

⁵⁸ REPUBLICA PORTUGURSA, ALTO COMISSARIADO PARA AS MIGRACOES, [COVID-19: Government grants temporary residence to immigrants and asylum seekers](#), Accessed April 26th, 2020. Council of Europe, Intracultural Cities Programme, [Intercultural Cities – COVID-19 Special Page](#), Accessed April 23rd, 2020.

⁵⁹ Congressional Research Service, [Unauthorized Immigrants' Eligibility for COVID-19 Relief Benefits: In Brief](#), May 1st, 2020.

⁶⁰ Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act (CARES Act; P.L. 116-136).

⁶¹ Families First Coronavirus Response Act (FFCRA; P.L. 116-127).

⁶² Ibid.

⁶³ מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל.

⁶⁴ מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

בחלק מהמדינות שסקרנו, חולקו לאוכלוסיות הזרים שגרות במקבצים ציוד למיגון אישי ולשמירה על היגיינה. בישראל חולקו ציוד וחומרי חיטוי בעיקר בשכונות שבהן מתגוררים מבקשי המקלט בדרום תל אביב.

באיזורים מוגדרים, כמו אוכלוסיות הזרים השוהים בדרום תל אביב, אך נזכיר שבישראל שוהים גם כ-25,000 עובדים זרים העוסקים בחקלאות, בעיקר מתאילנד, שמפוזרים בקיבוצים ומושבים ברחבי הארץ וכן עובדים זרים בתחום הבניין (כאמור, רובם מסין או ממולדובה), שמועסקים באתרי בנייה בכל רחבי הארץ ומתגוררים במבנים שהם בונים, או בדירות שנשכרות על ידי הקבלנים.⁶⁵ **בהקשר לאוכלוסייה זו, נציין את חוזר רשות האוכלוסין וההגירה, המטיל על המעסיקים בענף הבניין את החובות האלו: אוורור וחיטוי מקומות העבודה, הספקת מסיכות, כפפות וציוד היגיינה אישי, מדידת חום יומית והפנייה לטיפול רפואי במקרה הצורך וכן סיוע בתרגום והעברת מידע אמין באשר להנחיות משרד הבריאות.**⁶⁶ לא מצאנו התייחסות דומה של רשות האוכלוסין וההגירה למיגונום של עובדים זרים בתחומים אחרים, למשל עובדים בתחום החקלאות, שגם הם מתגוררים במקבצים. להלן יובאו דוגמאות למדינות שסייעו לזרים באספקת ציוד וחומרים למיגון אישי.

- במחוז **קמפניה שבאיטליה**, במסגרת החלטה לסייע לקהילות ממוצא אפריקאי שעוסקות בעבודות חקלאיות, הוחלט לספק ערכות היגיינה ולערך פעולות לעידוד צריכת שירותי בריאות.⁶⁷
- באיזור **Algarve שבפורטוגל**, לענפי התיירות והחקלאות יש חשיבות כלכלית רבה ועובדים זרים רבים מועסקים בתחומים אלו. עם התפשטות נגיף הקורונה ערכו הרשויות אירוע הסברה לעובדים זרים, ובו חולקו ציוד וחומרים למיגון אישי: מסיכות, כפפות וג'ל לחיטוי.⁶⁸ כמו כן חולקו עלוני הסברה על המחלה בשפות הרלוונטיות לעובדים הזרים.⁶⁹

4. פתרונות לצורך בבידוד נשאי הנגיף

על מנת למנוע הפצה של הנגיף באוכלוסייה, מי שנחשף לנשאי נגיף הקורונה מתבקש להישאר בבידוד.⁷⁰ כאמור, על פי ארגון הבריאות העולמי, מהגרים ופליטים מתגוררים לעיתים

⁶⁵ עו"ד מיכל תג'ר, ארגון יד לעובד, שיחת טלפון, 10 במאי 2020.

⁶⁶ רשות האוכלוסין וההגירה, [העסקת עובדים זרים בענף הבניין בתקופת מגפת הקורונה](#), 29 במרץ 2020.

⁶⁷ Council of Europe, Intracultural Cities Programme, [Intercultural Cities – COVID-19 Special Page](#), Accessed April 23rd, 2020.

⁶⁸ בארגון האירוע השתתפו משרדי ממשלה המטפלים בזרים, עבודה, ובריאות, וכן המשטרה, ארגון הצלב האדום וגורמים מהאקדמיה.

⁶⁹ Alto Comissariado Para as Migracoes, [COVID-19: Ação de Sensibilização para as comunidades migrantes no Algarve](#), April 16th, 2020.

⁷⁰ בישראל מי שנחשף לנשאי הנגיף נדרש להישאר בבידוד במשך 14 ימים, ומפרי הבידוד צפויים לעונש. אתר משרד הבריאות, נגיף הקורונה, [מי נדרש לבידוד?](#) תאריך כניסה לאתר: 7 במאי 2020.

משרד הבריאות
מאפשר לזרים חסרי
ביטוח רפואי לשהות
במתחמי הבידוד
הייעודיים, אך אין
בידיו נתונים על מקום
שהייתם של רבים
מהם.

בצפיפות ותת תנאים.⁷¹ בשל המגורים הצפופים של חלק מאוכלוסיות הזרים עשוי להיווצר להם קושי להימצא בבידוד אפילו בבתייהם, וכתוצאה מכך מי מהם שנדבק בנגיף עלול להדביק במהירות את בני ביתו ואת הסביבה הקרובה. מתשובותיהם של משרד הבריאות ושל עיריית תל אביב עולה כי כך המצב גם בישראל, ולכן עד כה, זרים שהם חולים מאומתים הופנו לבית חולים שמואל הרופא ולמלונות חולים; מי שלא אובחן כחולה אך נדרש לו בידוד ולשכת הבריאות המחוזית תתרשם שאין באפשרותו להקפיד על בידוד אפקטיבי, יופנה למתחמים ייעודיים לכך, על חשבון המדינה.⁷² בהקשר זה נזכיר שמיקומם של רבים מחסרי המעמד החולים והמבודדים בישראל אינו ידוע למערכת הבריאות. **מוריס דורפמן, מנהל חטיבת הרגולציה של משרד הבריאות, מסר שבמקרים רבים הציעו לחסרי המעמד החולים לשהות במלונות והם לא היו מעוניינים בכך.**⁷³

להלן נביא דוגמאות לצעדים שנקטו מדינות כדי לאפשר בידוד של עובדים זרים או מבקשי מקלט שנדבקו בנגיף הקורונה או שנחשפו לחולים ונדרשו להיות בבידוד. בדוגמאות אלו מתוארות קבוצות שמתגוררים במתחמים או במגורים ייעודיים לקבוצות הזרים. במסגרת העבודה על מסמך זה לא מצאנו מידע על מדינות שנקטו צעדים לסיוע בבידודם של זרים שאינם חיים במקובץ, אולם אין הדבר אומר כי הדבר אינו נעשה.

- כאמור, **בסינגפור** נרשמה התפרצות של נגיף הקורונה במגורי עובדים זרים והוחלט להחיל עליהם סגר. לאחר בידוד המגורים, ממשלת סינגפור הקימה בהם מתקנים רפואיים וחדרי מיון, והודיעה שיספקו להם שלוש ארוחות ביום וציוד מיגון אישי ורפואי. נוסף על כך, מסופקת לעובדים הזרים בבידוד רשת אינטרנט אלחוטית (WIFI) במטרה לסייע להם לשמור על קשר עם בני משפחתם בארץ מוצאם ועם חבריהם בסינגפור, וכן למטרות פנאי.

⁷¹ World Health Organization, [COVID-19 Strategy Update](#), April 14th 2020.

⁷² מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל. מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

⁷³ מוריס דורפמן, מנהל חטיבת הרגולציה של משרד הבריאות, שיחת טלפון, 12 במאי 2020.

כעבור שבוע הודיעה ממשלת סינגפור על העברתם של המבוגרים יותר מבין העובדים

הזרים אל מגורים נפרדים, שבהם תינתן להם תשומת לב מיוחדת.⁷⁴

- **בעיר האל-פאר שבמלטה** קבוצות מהגרים ומבקשי מקלט מתגוררים בצפיפות רבה ב"מרכז הפתוח".⁷⁵ לאחר שהתגלו במרכז זה כמה מקרי הדבקה בנגיף הקורונה, הוטל עליו סגר. בסמוך אליו הוקם מרכז רפואי חדש, לטיפול ובידוד של 150 בני אדם. זאת, בנוסף למרפאה, שהוקמה עוד בתחילת חודש מרץ (בטרם נודע על מקרי ההדבקה בנגיף הקורונה), אף היא בסמוך ל"מרכז הפתוח"; המרכז הרפואי החדש הוא בניהול הסוכנות לרווחת מבקשי המקלט, צוותים רפואיים של הצלב האדום ורשויות הבריאות של מלטה.⁷⁶ שילוב של שני הפרוייקטים (המרפאה והמרכז הרפואי החדש), היה צפוי להפחית את צפיפות המגורים במרכז הפתוח בכ-20%.
- משרד העבודה והפיתוח החברתי של **בחרין** קבע את **אחריותם של המעסיקים ושל העובדים במגזר הפרטי** לשמירה על תנאי המחיה, ועל הכללים שנקבעו למניעת הפצת הנגיף. ממסמך של ארגון העבודה העולמי (ILO) עולים הכללים שהופצו למעסיקים: הפחתת מספר העובדים הזרים המתגוררים בחדר אחד, שמירה על מרחק של 3 מטרים בין העובדים והגדלת מספר מתקני השירותים והסניטציה. כמו כן, הוטל המעסיקים לספק מקום שהיה בבידוד לחולים בקורונה. המפקחים על תנאי העובדים הזרים ימשיכו בעבודת הפיקוח גם בעת משבר הקורונה.⁷⁷
- **בעיר אודמירה שבפורטוגל** גרה אוכלוסייה של עובדים זרים המועסקים בחקלאות. באמצע חודש מרץ, העירייה הודיעה שעדיין אין דיווחים על הידבקות בנגיף הקורונה בקרב

⁷⁴ Singapore Government Agency Website, [Containing COVID-19 spread at foreign worker dormitories](#), April 14th, 2020. [Tackling transmissions at migrant worker clusters](#), April 22nd, 2020.

⁷⁵ "המרכזים הפתוחים" במלטה הם מתקני מגורים (רובם ממשלתיים) למבקשי מקלט, שבהם ניתנים מגורים, שירותי חינוך ובריאות בחינם, וכן שירותי ייעוץ שונים. המרכזים מנוהלים על ידי הסוכנות לרווחת מבקשי מקלט במלטה.

Agency of the Welfare of Asylum Seekers (AWAS), [Open Centers](#), Accessed May 6th, 2020.

⁷⁶ [PRESS RELEASE BY THE MINISTRY FOR HOME AFFAIRS, NATIONAL SECURITY AND LAW ENFORCEMENT New medical centre opens in Hal Far to better contain the spread of COVID-19 among the migrant community](#). April 15th, 2020.

⁷⁷ International Labour Organization, Policy Brief, [Protecting migrant workers during the COVID-19 pandemic Recommendations for Policy-makers and Constituents](#), April 2020.

אוכלוסייה זו, אך היא הכינה **תוכנית למקרה שיווצר צורך בהסגר**. התוכנית כללה 500 מקומות לינה, בתוך מתקני ספורט ומתקנים רב-תכליתיים. כמו כן, העירייה נערכה לאספקת ארוחות עבור השוהים במקום.⁷⁸

- **במחוז קמפניה שבאיטליה** הוחלט על הקצאת תקציבים ייעודיים בעבור אוכלוסיות המהגרים המקומיות, כדי לסייע להם בעת המשבר הנוכחי ולמנוע התפרצות של הנגיף. אוכלוסיות אלו, שהן ממוצא אפריקאי, עוסקות בקמפניה בעבודות חקלאיות ובעת מגיפת הקורונה עלה חשש שהתפרצות בקרב עובדים אלו תפגע בעבודות. בין היתר הוחלט **לתקצב מבני מגורים זמניים** וכן **מימון הסעות לעובדים**, בתנאים מתאימים לצמצום אפשרות ההדבקות בנגיף (זאת בנוסף לעוד סוגים של תמיכה – אמצעי מיגון אישי, תמיכה רפואית ועוד).⁷⁹ מדיווחים בתקשורת עולה, כי לטובת מהגרים אלו הוקצו כ-3.8 מיליון יורו, ומתוכם כ-1.47 מיליון יורו למגורים הזמניים ו-350,000 יורו לתחבורה הייעודית.⁸⁰
- **בריסל שבבלגיה** פועל בשגרה מענה רשמי ללינת מהגרים בו 350 מקומות, אך מאז תחילת מגיפת הקורונה לא נותר בו מקום. המהגרים, שנותרו ללא אפשרות לדיור, מצאו מקלט בפארק, אך פונו משם על ידי משטרת בלגיה, עקב האיסור על התקהלויות. בעקבות כך עיריית בריסל הקצתה שני מלונות, ובהם 220 מקומות למהגרים שלא נמצא להם מקום במענה הדיור הקבוע.⁸¹

⁷⁸ European Web Site on Integration, Migrant Integration Information and good practices, [Portuguese municipality prepares 500 quarantine places for foreign agricultural workers](#). March 17th, 2020.

⁷⁹ Council of Europe, Intracultural Cities Programme, [Intercultural Cities – COVID-19 Special Page](#), Accessed April 23rd, 2020.

⁸⁰ Il Fatto Quotidiano, [Coronavirus, in Campania De Luca stanziava un sostegno anche per le comunità di migranti. Coldiretti: "Così salverà la raccolta nei campi"](#), April 6th, 2020.

⁸¹ Live updates COVID-19, European cities respond to the coronavirus crisis, [Brussels – Hotels for migrants](#). April 7th, 2020.

הפרסום באתר האיחוד האירופי התבסס על מידע תקשורתי.

5. הנגשה לשונית והעברת מידע חיוני

הצעדים למניעת הפצת נגיף הקורונה כוללים בעיקר צמצום מגע בין אנשים, והגברת ההיגיינה. מדינות שונות החילו צעדים אלו בדרגות חומרה שונות ויישומם תלוי בשיתוף הפעולה של כלל התושבים. מטבע הדברים, הסברה של כללי ההתנהגות לכלל האוכלוסייה היא חיונית ליישומם. ככל שמדובר באוכלוסיות זרים, יש להנגיש לשונית את המידע החיוני, בהתאם לשפות המדוברות על ידי אוכלוסיות הזרים בכל מדינה ומדינה.

באשר להנגשת המידע הרפואי בישראל – לפי משרד הבריאות, המידע מונגש באתר המשרד בכמה שפות, וביניהן תיגרינית (שפה שנמצאת בשימוש בצפון אתיופיה ובאריתריאה), תאית, סינית, אוקראינית ורומנית; המידע גם הועבר לאירגוני הסיוע לחסרי מעמד.⁸² בבדיקה שערכנו באתר המשרד מצאנו הפניה לדפים ייעודיים לנגיף הקורונה ב-13 שפות, אך **במרבית השפות המידע לא היה עדכני**. כך למשל, בדיקה שערכנו ב-7 במאי העלתה כי המידע על ההקלה המשמעותית בהנחיות מ-4 במאי הופיע רק בתרגום לאנגלית⁸³ וכי במרבית השפות (תאית, פיליפינית, סינית, רוסית, אוקראינית, רומנית, הינדית, צרפתית, ספרדית, אמהרית, תיגרינית וערבית) המידע היה עדכני לתאריכים שבין אמצע לסוף אפריל.⁸⁴ בבדיקה נוספת שערכנו ב-10 במאי מצאנו שהתווסף מידע על ההקלות מ-4 במאי בערבית וברוסית, אך עדיין במרבית השפות מידע זה לא התפרסם.⁸⁵

מידע רלוונטי לאוכלוסיית הזרים בישראל מופיע גם באתר רשות האוכלוסין וההגירה. באתר הרשות מופיעים עדכונים בעניין נגיף הקורונה **בערבית ובאנגלית**.⁸⁶ על פי תשובת הרשות לפנינו, מידע בנושא זה הועבר גם בשפות אחרות ובערוצים נוספים – הודעות לתקשורת, הודעות לקבוצות ייעודיות והודעות בארבע רשתות חברתיות.⁸⁷ כמו כן, ב-21 באפריל פורסמה באתר רשות האוכלוסין וההגירה הודעה לעובדים הזרים בתחום הסיעוד

⁸² מירי כהן, מנהלת תחום בכיר שירותי הצלה וע"ר, משרד הבריאות, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. הועבר בדוא"ל.

⁸³ משרד הבריאות, הודעת דוברות, [שורת הקלות נוספות בתקנות לשעת חירום](#). 4 במאי 2020.

⁸⁴ אתר משרד הבריאות, [נגיף הקורונה](#). כניסה: 7 ו-10 במאי 2020.

⁸⁵ על מנת לקבוע האם המידע בשפות השונות עדכני, בדקנו מהו התאריך שבו הועלה מידע לאחרונה, תוך הסתייעות בשירות "גוגל תרגום" של חברת גוגל.

⁸⁶ אתר רשות האוכלוסין וההגירה, [קורונה – עדכונים שוטפים](#). תאריך כניסה לאתר: 7 במאי 2020.

⁸⁷ מרב אברהמס, מנהלת אגף בכיר תכנון מדיניות ואסטרטגיה, רשות האוכלוסין וההגירה, מכתב מתאריך 4 במאי 2020. נשלח בדוא"ל, 4 במאי 2020.

מידע חיוני על נגיף
הקורונה ועל
ההוראות בעניין
מגבלות התנועה
מתפרסמות באתר
משרד הבריאות
בכמה שפות
רלוונטיות לאוכלוסיות
הזרים בישראל, אך
בבדיקה שערכנו עלה
שהמידע במרבית
השפות לא היה
עדכני.

מידע רלוונטי
לאוכלוסיות הזרים
מתפרסם באתר
רשות האוכלוסין
וההגירה במספר
מצמצם של שפות
ואינו תמיד מעודכן.

בארבע שפות – עברית, אנגלית, רוסית וספרדית; הודעה זו עוסקת במגבלה שהוטלה, כאמור, על עובדי הסיעוד, לפיה לא יוכלו להתרחק יותר מ-100 מטרים מבית המעסיק גם ביום המנוחה שלהם.⁸⁸ לא מצאנו באתר הרשות הודעות ייעודיות למגזרים אחרים, להוציא את ההודעה **למעסיקים** של עובדים זרים בענף הבניין, שהוזכרה לעיל.

ממרכז מסיל"ה בתל אביב נמסר, כי הוא מתרגם הנחיות עדכניות לאנגלית ולתיגרנית לטובת קהילת הזרים בתל אביב ומפיץ אותן באמצעות הפייסבוק לחברי הקהילה המקומית. כמו כן, המרכז מפיץ כרזות וסרטונים ומידע מועבר בשכונות הרלוונטיות גם באמצעות כלי רכב שמשמיעים הודעות ברמקולים. עוד נמסר ממסיל"ה, כי ארגונים חברתיים מתרגמים הנחיות לשפות נוספות ומפיצים אותן בקרב האוכלוסיות הרלוונטיות.⁸⁹

לדברי עו"ד מיכל תג'ר מארגון קו לעובד, מרבית העובדים הזרים אינם נוהגים להשתמש באתרי האינטרנט הממשלתיים ולכן הארגון מפיץ את ההודעות בין העובדים בשפות הרלוונטיות, באתרי פייסבוק ייעודיים לאוכלוסיות העובדים השונות.⁹⁰

להלן נביא כמה דוגמאות להנגשת המידע בנושא התמודדות עם נגיף הקורונה במדינות שונות. מדינות רבות פרסמו את ההנחיות וכללי ההתנהגות הנדרשים בהן בכמה שפות; היות שלמדינות שונות יש שפות שונות שרלוונטיות לאוכלוסיות הזרים השוהות בהן, לא נפרט בכולן מהן השפות שבהן פורסמו ההודעות בעבור אוכלוסיות הזרים. יודגש, כי בשונה מהבדיקה שנערכה לגבי ישראל – במדינות האחרות לא בדקנו האם המידע המפורסם הוא עדכני ותואם את מדיניות הרשויות בהן במועד הפרסום.

נציין, שברוב המדינות שמצאנו עליהן מידע על הנגשה לשונית של מידע לאוכלוסיות הזרים, מתקיימים שיתופי פעולה רבים בין גורמים רשמיים (ממשלתיים ועירוניים) לבין ארגונים המסייעים לאוכלוסיות הזרים; ייתכן שהסיבה לכך היא שארגונים אלו מודעים במיוחד לצרכים העולים מן השטח ושיש להם כוח אדם שיכול לתרגם את ההנחיות לשפות הרלוונטיות.

• **בבריטניה**, מידע על מניעת הידבקות בנגיף הקורונה ועל הנהלים שנקבעו במדינה תורגם על ידי ארגון "רופאי העולם" ומפורסם באתר שירות הבריאות הלאומי ב-51 שפות, לטובת

⁸⁸ אתר רשות האוכלוסין וההגירה, [הסברה לעובדים הזרים בתקופת התמודדות עם מגיפת הקורונה](#), 21 באפריל 2020.

⁸⁹ מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

⁹⁰ עו"ד מיכל תג'ר, ארגון קו לעובד, שיחת טלפון, 10 במאי 2020.

בישראל ובמדינות
נוספות, ארגונים
המסייעים
לאוכלוסיות הזרים
מתרגמים את מידע
ומפרסמים אותו
באמצעות הרשתות
החברתיות.

המהגרים ומבקשי המקלט בבריטניה.⁹¹ **מידע זה כולל גם התייחסות ייחודית למהגרים חסרי מעמד ולמבקשי מקלט בבריטניה.** בנוסף, המידע כולל **הדרכה מאוירת** על שמירת כללי הריחוק החברתי. הוכנו **סרטונים** ב-11 שפות, ובהם מידע על מניעת הדבקה, מידע לבעלי תסמינים של המחלה, **והסבר ייעודי למהגרים על זכויותיהם לקבל בדיקה וטיפול בחינם,** כאמור לעיל.⁹²

- משטרת **יוון** בחרה בדרך אחרת להנגשת המידע לציבור המהגרים – שימוש **ברמקולים** להשמעת הקלטות של מגבלות התנועה שהוטלו על התושבים, כפי שנקבעו על ידי הרשויות ביוון; כללים אלו הוקלטו מראש בעשר שפות והם מושמעים באיזורים הרלוונטיים לאוכלוסיות הזרים באתונה ובערים גדולות נוספות. **נציין שדרך זו יכולה להועיל במקרים שבהם אין מיפוי מדויק של אוכלוסיית המהגרים, או גישה אליהם באמצעים אלקטרוניים, אך איזור מגוריהם מוכר.**⁹³

- **באיטליה** גופים רשמיים וארגוני סיוע פונים לאוכלוסיות מהגרים באמצעות **סרטונים, הקלטות ועלוני כתובים.** חדשות ועדכונים על נגיף הקורונה וכן **מספרי טלפון לחירום** מתפרסמים ב-13 שפות באתר המשרד לענייני שילוב והגירה ובאתר האגודה למחקרים משפטיים בנושא ההגירה. כמו כן, **עיריות ומחוזות שונים מציעים תרגומים לשפות הרלוונטיות לאיזור.** מועצת הפליטים באיטליה תרגמה את ההנחיות העיקריות של הממשלה לשש שפות.⁹⁴ משרד הבריאות האיטלקי מפנה את אוכלוסיות הזרים לאתר, שהוקם כפרויקט משותף של סוכנות הפליטים של האו"ם, והאיגוד האיטלקי לתרבות. האתר מספק מידע ב-15 שפות למהגרים, פליטים ומבקשי מקלט שחיים באיטליה. המידע כולל את כללי ההתנהגות שנדרשים על ידי

⁹¹ Doctors of the world, Coronavirus, [latest NHS Guidelines Translated Video Advice](#), Accessed May 4th, 2020.

⁹² Ibid.

⁹³ European Web Site on Integration, Migrant Integration Information and good practices, [Greek police broadcasts message on COVID-19 movement restrictions in 10 languages](#). March 27, 2020. המידע בעניין זה, שפרסמה הנציבות האירופית מבוסס על דיווחים בתקשורת.

⁹⁴ European Web Site on Integration, Migrant Integration Information and good practices, [Italy – Associations and authorities providing COVID-19 information in different languages](#), March 18th, 2020.

משרד הבריאות, נהלים בתחום בקשות מקלט והגירה, וכן התייחסות לנושאי עבודה, קטינים ורווחה.⁹⁵

- בעקבות התפרצות הנגיף במגורי העובדים הזרים בסינגפור, אתר האינטרנט של הממשלה מפנה את העובדים הזרים להודעות משודרות ולכרזות המסבירות את עיקר הנחיות המיגון בארבע שפות: אנגלית, בנגלית, סינית, וטמילית.⁹⁶
- עיריית וילנה (ליטא) מפעילה אתר אינטרנט ובו הסברים ועדכונים בשלוש שפות זרות (אנגלית, רוסית ופולנית) על הצעדים שננקטים על מנת לעצור את המגיפה, ובין היתר על הנושאים האלו: בריאות, סגר, מגבלות תנועה, תחבורה בתוך המדינה ומחוץ לה, חנויות ובתי מרקחת, חינוך, בריאות, תעסוקה, אירוח והסעדה, ספורט ותרבות, שירותים חברתיים וזכויות (מיסוי וגמלאות). כמו כן, ארגוני החברה האזרחית פרסמו ברשתות החברתיות מידע מתורגם לשתי שפות נוספות, המדוברות על ידי מיעוטים אתניים – ערבית ודאלי (דיאלקט סיני).⁹⁷

6. סיוע כלכלי למי שפרנסתו נפגעה

כאמור, מדיניות סגירת מקומות העבודה שנקטו מדינות רבות השפיעה לרעה על מצבם הכלכלי של כלל האזרחים, ובפרט על אוכלוסיות זרים, היות שאוכלוסיות אלו אינן בהכרח זכאיות לרשת ביטחון סוציאלית כמו התושבים הקבועים.

מדינות שונות נוקטות אמצעים שונים לסיוע לעובדים, למשפחות ולעסקים לצלוח את תקופת המשבר. בישראל למשל, עובדים שהוצאו לחופשה ללא תשלום (חל"ת) זכאים לדמי אבטלה, אם הם עומדים בתנאי הסף;⁹⁸ סיוע אוניברסלי ניתן למשפחות עם ילדים, אזרחים ותיקים,

⁹⁵ UNHCR, UN Refugee Agency, [COVID-19 information website for migrants, by UNHCR and the ARCI Association](#). Updated: March 27th, 2020.

⁹⁶ Singapore Government Agency Website, [Containing COVID-19 spread at foreign worker dormitories](#), April 14th, 2020. [Tackling transmissions at migrant worker clusters](#), April 22nd, 2020.

⁹⁷ [The City of Vilnius informs of the changes in daily lives of residents during nationwide quarantine](#). Accessed April 5th, 2020. European Web Site on Integration, Migrant Integration Information and good practices, Lithuania – [Response to COVID-19 and impact on migrant and refugee integration](#), April 7th, 2020.

⁹⁸ המוסד לביטוח לאומי, [דמי אבטלה בעקבות משבר הקורונה – כל המידע](#). תאריך כניסה לאתר: 12 במאי 2020.

בישראל ניתן סיוע
לכלכלי למי שפרנסתו
נפגעה בעת משבר
הקורונה, אך חסרי
מעמד אינם זכאים
להטבות אלו. חלק
גדול מהם נותרו ללא
כל הכנסה. מקצתם
קיבלו סיוע באמצעות
גורמים פילנתרופיים
ובעזרת השלטון
המקומי, ברכישת
מזון ומצרכי יסוד.

מקבלי קצבאות נכות, נכי צה"ל ונכי פעולות איבה, מקבלי קצבת הבטחת הכנסה ומקבלי דמי
מזונות.⁹⁹ כמו כן, מענקים וערבויות מדינה להלוואות ניתנים לעסקים.¹⁰⁰

**חסרי מעמד בישראל, שאיבדו את מקום עבודתם, אינם זכאים לדמי אבטלה, ואף לא
למענקים האחרים שהוזכרו לעיל. להערכת מסיל"ה, מרכז הסיוע והמידע לקהילה הזרה
בתל אביב, כ-70% מחסרי המעמד נותרו ללא כל הכנסה.** נכון למועד קבלת התייחסות
מסיל"ה (סוף אפריל), עיריית תל אביב מסייעת לאוכלוסיות הזרים באמצעות חלוקת תווי מזון
לבזקקים, וכן חלוקת סלי מזון, חיתולים ופורמולות לתינוקות וערכות יצירה לילדים. הסיוע
ממומן בעיקרו מתרומות, בהשתתפות העירייה; עד לאותו מועד, העבירה העירייה כ-1.25
מיליון ש"ח לרכישת תווי קניה לאוכלוסיות הזרים שאיבדו את פרנסתם במהלך משבר
הקורונה. מעיריית תל אביב נמסר, כי **נדרשת השתתפות ממשלתית מיידית ומשמעותית.**¹⁰¹

כאמור, ארגון CIMI ערך מיפוי של אוכלוסיית מבקשי המקלט באילת, וממנו עלה שחלק ניכר
מ-868 מבקשי המקלט המבוגרים שחיים באילת ועבדו עד כה בענף המלונאות, איבדו את
מקור פרנסתם עם פרוץ משבר הקורונה - 90 מהם פוטרו ו-370 הוצאו לחופשה ללא תשלום.
היות שמסיבות שונות, כמאה מהם לא עבדו עוד לפני המשבר, נכון לחודש אפריל כ-550
מבוגרים לא היו מועסקים ורבים מהם (חלקם הורים לילדים) דיווחו על **צורך בסיוע בהשגת
מזון או בתשלום שכד דירה.**¹⁰² מענה חלקי לכך ניתן באמצעות חלוקת מזון על ידי פיקוד
העורף ועל ידי מתן תווי קנייה למזון שממומנים בכספי תרומות, למספר מצומצם של מבקשי
מקלט.¹⁰³ עוד עלה מהמיפוי, כי ל-411 ממבקשי המקלט באילת יש ביטוח רפואי, אך הם אינם
בטוחים האם המעסיק ימשיך לשלם עבור הביטוח.¹⁰⁴

⁹⁹ המוסד לביטוח לאומי, [מענק בסך 500 שקלים חדשים](#). תאריך כניסה לאתר: 13 במאי 2020.

¹⁰⁰ משרד הכלכלה והתעשייה, [כלי הסיוע של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים להתמודדות עם השפעת נגיף הקורונה](#). תאריך כניסה לאתר: 8 במאי 2020. משרד הכלכלה והתעשייה, [הודעת דוברות, בעלי עסקים קטנים ובינוניים - יש לכם/ן שאלות בעקבות הנחיות הממשלה החדשות?](#) תאריך ההודעה: 17 במרץ 2020.

¹⁰¹ מירי ברברו-אלקיים, מנהלת מסיל"ה, מינהל השירותים החברתיים, אגף שירותים חברתיים דרום, עיריית תל אביב. דוא"ל, 28 באפריל 2020.

¹⁰² על פי המיפוי, 927 מבוגרים וילדים דיווחו על צורך בסלי מזון. מיפוי אוכלוסיית מבקשי המקלט בעיר אילת בעקבות מגיפת הקורונה, מכתב שנשלח ממאיה בן זקן, רכזת מיצוי זכויות מבקשי מקלט באילת (ארגון CIMI) לראש עיריית אילת, מאיר יצחק הלוי, 4 במאי 2020. נשלח בדוא"ל 4 במאי 2020.

¹⁰³ מאיה בן זקן, רכזת מיצוי זכויות מבקשי מקלט באילת (ארגון CIMI), שיחת טלפון, 5 במאי 2020.

¹⁰⁴ שם.

בהקשר זה נזכיר את **חשבונות הפיקדון** של המסתננים בישראל, שנפתחו בהתאם לחוק עובדים זרים תשנ"א-1991. על פי החוק, מאז מאי 2017, 20% משכרם של המסתננים (ובנוסף על כך הפרשת מעביד על סך 16% משכר העובד) מופרשים לחשבון בנק, במטרה לתמרץ את המסתננים לעזוב את הארץ; סכום זה יועבר לידיהם רק במקרה שיעזבו את הארץ שלא על מנת לחזור אליה.¹⁰⁵ לנוכח המצב הכלכלי הקשה שאליו נקלעו חלק מהמסתננים בעת התפרצות נגיף הקורונה, הוצע תיקון לחוק שיאפשר להם לקבל סכום חודשי של 2,700 ש"ח מתוך כספי הפיקדון שנאספו עד כה. ב-1 באפריל הופצה טיוטת הצעת החוק להערות הציבור ודיונים על הצעה זו התקיימו בוועדה המיוחדת בעניין ההתמודדות עם נגיף הקורונה. בתאריך 23 באפריל 2020, עוד בטרם הסתיימו דיוני הוועדה, סיים בג"צ את דיוניו בעתירה שהוגשה עוד בשנת 2017, בעניין הפיקדון; **בג"צ פסק כי סעיף זה של החוק אינו חוקתי, ועל כן דינו בטלות; עקב כך, יש להשיב למסתננים את הסכומים שהצטברו בחשבונות הפיקדון, שמקורם ברכיב העובד.** בפסק הדין ציין בג"צ כי החלטתו לבטל חקיקה ראשית אינה נובעת מהתפרצות נגיף הקורונה, שגרמה לעובדים המסתננים לאבד את פרנסתם, אך המצב הנוכחי נותן משנה תוקף לצורך בביטול החוק.¹⁰⁶ ב-30 באפריל פרסמה רשות האוכלוסין וההגירה הודעות ובהן מפורטים הצעדים שעל העובדים לנקוט על מנת לעצור את הניכויים ממשכורתם, וכן טופס מקוון (בעברית) שבאמצעותו יוכלו למשוך את כספי הפיקדון.¹⁰⁷

בהקשר זה ראוי לציין כי לא לכל מבקשי המקלט יש חשבון פיקדון. כדוגמה נביא את העיר אילת, שבה מופו כאמור מבקשי המקלט; מתוך 868 מבקשי מקלט, ל-393 יש חשבון פיקדון. בין הסיבות לכך: אי העברת הכספים על ידי מעסיקים (כולל מקרים שבהם הסכום נוכה ממשכורת העובד ולא הועבר לחשבון הפיקדון) ומקרים של עבודות מזדמנות. מאיה בן זקן, רכזת מיצוי זכויות של CIMI סיפרה על תופעה של היעדר אכיפה של הפקדת כספי הפיקדון.¹⁰⁸

להלן נציג כמה צעדי מדיניות שמדינות או רשויות מקומיות נקטו לשם סיוע כלכלי לאוכלוסיות הזרים המתגוררות בהם, בעת משבר הקורונה:

¹⁰⁵ [חוק עובדים זרים, תשנ"א-1991. סעיף 1 יא.](#)

¹⁰⁶ [פסיקת בג"צ מס' 2293/17](#), אסתר צגיי גרסגרה ו-13 עותרים נוספים נ' הכנסת, שר הפנים, שר האוצר, שר הרווחה והשירותים החברתיים, בנק מזרחי טפחות, איתן – מדיניות הגירה ישראלית ו-37 משיבים נוספים. 23 באפריל 2020.

¹⁰⁷ רשות האוכלוסין וההגירה, [עדכון בעקבות פסיקת בג"צ בנושא פיקדון למסתננים](#), [והשבת הפקדות פיקדון למסתננים בהתאם לפסיקת בג"צ](#). פורסמו ב-30 באפריל 2020.

¹⁰⁸ מיפוי אוכלוסיית מבקשי המקלט בעיר אילת בעקבות מגיפת הקורונה, מכתב שנשלח ממאיה בן זקן, רכזת מיצוי זכויות מבקשי מקלט באילת (ארגון CIMI) לראש עיריית אילת, מאיר יצחק הלוי, 4 במאי 2020, נשלח בדוא"ל, 4 במאי 2020. מאיה בן זקן, רכזת מיצוי זכויות מבקשי מקלט באילת (ארגון CIMI), שיחת טלפון, 5 במאי 2020.

- בעקבות הקשיים הכלכליים שנגרמו בעקבות מגיפת הקורונה, ממשלת **אוסטרליה** הודיעה על הענקת סכום של 550 דולר אוסטרלי (כ-350 דולר אמריקאי) בכל שבועיים, לקבוצות שונות של זכאי הביטוח הלאומי, ובהם מחפשי עבודה ותיקים וחדשים ומקבלי קצבת הורות. הסכום יינתן למשך שישה חודשים והוא כמעט כפול מהסכום שנהוג לשלם למחפשי עבודה. **ככלל, מהגרים בארבע השנים הראשונות לאחר כניסתם לאוסטרליה אינם זכאים לתשלום זה, אך בעת מצב החירום הם יוכלו לקבל אותו גם ללא תקופת ההמתנה של ארבע השנים.** ועדיין, חלק מאוכלוסיות העובדים לא היו זכאיות להטבה: מחזיקי אשרה זמנית, מבקשי מקלט בעלי אשרת גישור, ותושבי ניו זילנד בעלי אשרה מקטגוריות מסוימות. לנוכח מצב זה, שר המשפחות והשירותים החברתיים הרחיב את מעגל הזכאים להטבה, כך שבעת מגיפת הקורונה ייכללו בין הזכאים גם חלק מהתושבים שהם בעלי אישור שהייה ארעי, שעובדים בעבודות זמניות או בעבודות מקצועיות.¹⁰⁹
- משכורותיהם של העובדים הזרים **בסינגפור** משמשות לפרנסתם ולפרנסת משפחותיהם בארצות המוצא. עם התפרצות נגיף הקורונה במגורי העובדים הזרים בסינגפור, נקטה הממשלה צעדים הנוגעים הן לעובדים הזרים והן למעסיקים. ראשית, הובטח **לעובדים הזרים** שנכפה עליהם סגר, שימשיכו לקבל משכורות מהמעסיקים למשך כל תקופת הסגר, וכי תקופת ההיעדרות מהעבודה תוכר כחופשת מחלה באשפוז. במקביל לכך הודיעה הממשלה על סיוע **למעסיקיהם** של העובדים הזרים, באמצעות החזרי מס של 750 דולר סינגפורי (נכון למועד כתיבת המסמך – כ-1,350 דולר ארה"ב) בעבור כל עובד זר שהם מעסיקים. עד כה הודיעה ממשלת סינגפור על שתי פעימות של החזר המס – הראשונה בין אפריל למאי, בעבור מיסים ששולמו בשנת 2019, והשנייה בין יוני ליולי – בעבור מיסים ששולמו בשנת 2020.¹¹⁰

יש מדינות שמסייעות
כלכלית לחסרי
המעמד שמתגוררים
בתחומן, בין היתר
באמצעות ערבויות
להלוואות, ימי חופשה
בתשלום, הטבות מס,
והבטחה להמשך
תשלום השכר על ידי
המעסיקים.

¹⁰⁹ Government of Australia, [Economic response to coronavirus—social security measures part 1: temporary supplement and improved access to income support](#). March 23rd, 2020.

¹¹⁰ Singapore Government Agency Website, [Containing COVID-19 spread at foreign worker dormitories](#), April 14th, 2020. [Tackling transmissions at migrant worker clusters](#), April 22nd, 2020. ¹¹⁰ A Singapore Government Agency Website, Ministry of Manpower, [FAQs about COVID-19](#), Levy rebate and levy waiver for business employers. Accessed May 7th, 2020.

- **בארה"ב** מתגוררים כ-10.5 מיליון זרים ללא אשרה, וכשני שלישי מהם נמצאים בה יותר מעשר שנים.¹¹¹ הדיון על מעמדם וזכויותיהם של הזרים חסרי האשרה נמשך שנים רבות, אך קיבל משנה תוקף בעת המשבר הכלכלי שנגרם עקב התפרצות נגיף הקורונה. במרץ 2020 חוקק הקונגרס חוקים המעניקים לתושבי ארה"ב כמה הטבות כלכליות ברמה הפדרלית; ככלל, מהגרים לא חוקיים אינם זכאים למרבית ההטבות האלו, אך חלק מההטבות לא נשללו מהם במפורש ויתכן שחלקם זכאים להן; עם זאת, לא ברור עד כמה יש למהגרים הלא חוקיים אפשרות לנצל אותן בפועל.¹¹² ההטבות הן:
 - **זכאות לחופשות מיוחדות בתשלום** (חופשה בתשלום להורים שבתי הספר של ילדיהם נסגרו, וימי חופשת מחלה בתשלום בעקבות מחלה, או צורך בבידוד, או סגר כפוי, או למי שמטפל בחולה קורונה). במסגרת זו, העובדים זכאים לחופשה בתשלום לפרקי זמן שנקבעו בחוק על חשבון המעסיק (מעסיקים בינוניים מהמגזר הפרטי ומעסיקים בחלק מהמגזר הציבורי), ונקבע שהעובדים יהיו מוגנים מפיטורין ולאחר החופשה יוחזרו לתפקידם. בחוק לא נקבעו מגבלות על סטאטוס ההגירה של הזכאים.¹¹³
 - **זכאות להלוואות פדרליות הניתנות לעסקים קטנים**, שנועדו לכסות הוצאות שכר של עובדים והוצאות תפעול, שהוגדרו בחוק. עוד בטרם התפרצות נגיף הקורונה, הלוואות אלו ניתנו גם לעסקים בבעלות זרה, בתנאי שהעסק נוהל בארה"ב והוא תרם לכלכלה המקומית (שילם מיסים, רכש חומרי גלם מקומיים, או העסיק אמריקאים) וכן בתנאי שבעל השליטה בעסק "שווה בארה"ב כחוק והייתה לו ויזת עבודה מתאימה"; החוק שנחקק בעת התפרצות נגיף הקורונה לא קבע קריטריונים דומים לזכאות להלוואות אלו, ומכאן שייתכן שמהגרים יוכלו להיות זכאים.¹¹⁴
 - **הטבות מס**: החזר מס חד פעמי (על סך 1,200 דולר אמריקאי ליחיד, 2,400 דולר לזוג ו-500 דולר נוספים לילד) ניתן לעובדים בעלי מספר ביטוח לאומי: אזרחי ארה"ב, תושבים קבועים

¹¹¹ Congressional Research Service, [Unauthorized Immigrants' Eligibility for COVID-19 Relief Benefits: In Brief](#), May 1st, 2020.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Congressional Research Service, [The Families First Coronavirus Response Act Leave Provisions](#), April 2nd, 2020.

¹¹⁴ Congressional Research Service, [Unauthorized Immigrants' Eligibility for COVID-19 Relief Benefits: In Brief](#), May 1st, 2020. Congressional Research Service, [COVID-19 Relief Assistance to Small Businesses: Issues and Policy Option](#), Updated: May 4th, 2020.

ובעלי רישיון עבודה; ככלל, מהגרים לא חוקיים אינם זכאים לתשלום זה, אך מהגרים שהיו חוקיים ופג תוקפה של אשרתם יכולים לקבל את ההטבה. כמו כן, ניתנת הטבת מס לעצמאים, שמטרתה לכסות את עלות ימי המחלה והשהייה בבית מסיבות משפחתיות בעת משבר הקורונה והיא אמורה להינתן לכל משלם מסים בארה"ב, גם אם מדובר במהגר לא חוקי.¹¹⁵ נוסף על כך יש מדינות או רשויות מקומיות שהחליטו להעניק הטבות למהגרים (כולל חסרי אשרה) המתגוררים בשטחן. להלן נביא כמה דוגמאות לכלי הסיוע שמדינות או ערים מעניקות למהגרים הבלתי-חוקיים בהקשר לקורונה:

○ **מושל מדינת קליפורניה** הודיע על הקצאת 50 מיליון דולר שישמשו כ**ערבויות להלוואות** למי שאינו זכאי להלוואות פדרליות, ובין היתר לקהילות מהגרים חסרי מעמד.¹¹⁶ נוסף על כך, המושל הכריז על **שיתוף פעולה ציבורי-פרטי** בתקצוב סיוע למהגרים חסרי מעמד שגרים בקליפורניה – המדינה תקצה 75 מיליון דולר וגורמים פילנתרופיים יתרמו 50 מיליון דולר. כ-150,000 מהגרים חסרי מעמד צפויים לקבל באופן חד-פעמי סכום של 500 דולר ליחיד או 1,000 דולר למשק בית. הסכומים יחולקו למהגרים באמצעות ארגונים אזרחיים שמטפלים באוכלוסיות אלו גם בשגרה. המושל הדגיש בהודעתו שיש לתמוך במהגרים חסרי המעמד, מאחר שהם חלק מהחברה בקליפורניה, ומאחר שהם נוטלים חלק בכלכלה, בחקלאות, ובטיפול רפואי ביתר התושבים.¹¹⁷ מידע בסיסי על אודות התוכנית מפורסם בשבע שפות באתר הממשלתי הייעודי למהגרים בקליפורניה.¹¹⁸

○ **עיריית ניו יורק** (שבמדינת ניו-יורק) הודיעה על הקמת **תוכנית סיוע למהגרים בעת חירום, שהוקמה באמצעות שיתוף פעולה עם קרן פילנתרופית**. במסגרת התוכנית תועבר **תמיכה כספית** למהגרים שמעמדם האזרחי לא הוסדר והם אינם זכאים לרשת ביטחון סוציאלית אחרת. על פי ההסדר, יועברו 20 מיליון דולר לכ-20,000 עובדים חסרי מעמד אזרחי ובני משפחותיהם – 400 דולר ליחיד, 800 דולר ליחיד או לזוג עם ילדים, 1,000 דולר למשפחה שיש

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ State of California, Office of Governor Gavin Newsome, [Governor Newsom Announces New Help for Small Businesses & Workers Displaced by COVID-19](#), April 2nd, 2020.

¹¹⁷ State of California, Office of Governor Gavin Newsom, [Governor Newsom Announces New Initiatives to Support California Workers Impacted by COVID-19](#), April 15, 2020.

¹¹⁸ [California Coronavirus \(COVID-19\) Response, Guide for Immigrant Californians](#), Updated: May 6th 2020.

בה כמה בוגרים וכמה ילדים, וסכומים נוספים במקרה הצורך. על פי הודעת עיריית ניו יורק, המניע לסיוע זה, הוא ההכרה בחיוניותם של עובדים אלו לחברה ולכלכלה, בד בבד עם פגיעותם הרבה בעת המשבר הכלכלי שנוצר בעת המגיפה.¹¹⁹

○ ראש עיריית **שיקגו** (שבמדינת אילינוי) חתם על צו הקובע **שכל ההטבות והשירותים שניתנים על ידי העירייה, יינתנו לכלל תושבי העיר, בלי קשר לארץ המוצא שלהם או למעמדם האזרחי**. ראש העירייה הדגיש את פגיעותן של אוכלוסיות פליטים ומהגרים ואת חשיבותה של הערבות ההדדית בין תושבי העיר, בעת משבר הקורונה. לאור הצו האמור, אוכלוסיות של חסרי מעמד יוכלו לקבל **סיוע כספי זהה לזה שמקבלים כלל תושבי העיר** שנפגעו מהמשבר הכלכלי, ובכלל זה מימון דיור וסיוע מקרן, על סך 100 מיליון דולר, שהוקמה במטרה לשפר את תזרים המזומנים של עסקים קטנים.¹²⁰

7. הארכת אשרות שהייה

הסגר שהטילו מדינות רבות כלל, בין היתר, הפחתה או סגירה מוחלטת של הפעילות בגופים ממשלתיים, לרבות בגופים האחראים על קליטת הפליטים ועל הענקת אישורי שהייה למהגרים ולמבקשי מקלט. לצד זאת, גם תנועת אנשים בין מדינות הצטמצמה בצורה משמעותית. מדינות רבות הפחיתו או הפסיקו את כניסת הזרים, כדי למנוע כניסת נשאים מחוץ למדינה. גם בישראל לא התאפשרה כניסת עובדים זרים חדשים. בד בבד, לעובדים זרים, שסיימו את עבודתם בישראל, לא התאפשר לחזור לארצות המוצא שלהם, שגם הן סגרו את מעברי הגבול. כדי להתמודד עם קושי זה, שונו באופן זמני נהלי רשות האוכלוסין וההגירה,¹²¹ והרשות נקטה כמה צעדים ובהם:

בעת משבר הקורונה, מדינות רבות סגרו את שעריהן ועצרו או צמצמו כניסה ויציאה של זרים. לנוכח מצב זה, ישראל ומדינות אחרות האריכו את תוקפן של אשרות שהייה ודחו מועדי עזיבה של הזרים השהיים בהן.

¹¹⁹ New York City website, [Mayor de Blasio Announces New York City COVID-19 Immigrant Emergency Relief Program with Open Society Foundation](#), April 16th, 2020.

¹²⁰ Chicago municipality, Press release, [Mayor Lightfoot Signs Executive Order to Protect Immigrant and Refugee Communities During COVID-19](#), April 7th, 2020.

¹²¹ רשות האוכלוסין וההגירה, היא יחידת סמך של משרד הפנים והיא אחראית, בין היתר, על כניסה ושהייה של עובדים זרים בישראל.

- הפסקת כניסתם של נתינים זרים לישראל, החל מ-12 במרץ 2020;¹²² זאת, לצורך מניעת כניסת נשאי הנגיף.
 - הארכה גורפת של רישיונות העבודה שפג תוקפם (מעבר ל-63 חודשי שהייה בישראל, עד סוף חודש מאי) לעובדים זרים בענף הבניין,¹²³ בענף החקלאות,¹²⁴ ובענף הסיעוד.¹²⁵ בפעולה זו מנעה רשות האוכלוסין וההגירה את הפיכתם של העובדים הזרים ללא-חוקיים בעל כורחם.
 - צמצום הליכי האכיפה כלפי שוהים שלא כדין בבתי הדין לעררים, בתקופת הקורונה, בדומה לצמצום פעילותם של בתי המשפט, לשכות ההוצאה לפועל ובתי הדין לעבודה.¹²⁶
- הצעדים שננקטו בישראל דומים לצעדים שננקטו במדינות רבות אחרות; צעדים אלו ננקטו מתוך ההכרה שהעובדים הזרים נותרו בעל כורחם ללא אשרות שהייה וללא אפשרות לעזוב את המדינה. להלן נביא דוגמאות לכמה מדינות, שבנוסף על דחיית המועדים לפקיעת תוקף האשרות ולעזיבת המדינה, נקטו צעדים נוספים או הודיעו הודעות ייחודיות.
- מדיווח של ארגון ההגירה העולמי עולה, שעקב משבר הקורונה, הפרלמנט ב**סלובקיה** ביצע **שינוי חקיקה** ובו נקבעה הארכת שהייה של זרים **לתקופות קצובות** (חודשיים נוספים לאחר סיום מצב החירום לבעלי רישיון שהייה זמני, וחודש נוסף לחסרי רישיון שהייה). עוד נקבע, כי **מהגרים שהם יזמים יהיו פטורים מהוכחת הכנסה או רווח מינימליים בעת תהליך אישור שהייתם בסלובקיה בשנת 2021**, בתנאי שיגישו תצהיר על כך שפעילותם העסקית נפגעה ממצב החירום.¹²⁷

¹²² רשות האוכלוסין וההגירה, חוזרים והוראות מנכ"ל, [עדכון בנושא כניסת עובדים זרים לישראל – 10.302020](#). פורסם בתאריך 10 במרץ 2020.

¹²³ רשות האוכלוסין וההגירה, חוזרים והוראות מנכ"ל, [הארכה גורפת של רישיונות העבודה \(ב/1\) לעובדים זרים בענף הבניין לתקופה נוספת מעל 63 חודשים – 2020](#). פורסם בתאריך 23 בפברואר 2020.

¹²⁴ רשות האוכלוסין וההגירה, חוזרים והוראות מנכ"ל, [הקלות בעניין קליטת עובדים זרים בענף החקלאות עקבות הגבלות על הגעת עובדים זרים חדשים לישראל מחמת מגיפת הקורונה](#). תאריך פרסום: 9 במרץ 2020.

¹²⁵ רשות האוכלוסין וההגירה, חוזרים והוראות מנכ"ל, [הודעה לציבור בעניין הארכת היתרים להעסקת עובדים זרים בענף הסיעוד](#). תאריך פרסום: 18 במרץ 2020.

¹²⁶ רשות האוכלוסין וההגירה, חוזרים והוראות מנכ"ל, [הודעה לבית הדין לעררים על צמצום הליכי האכיפה כלפי שוהים שלא כדין בתקופת הקורונה](#). תאריך פרסום: 31 במרץ 2020.

¹²⁷ נוסף על כך, הארכו מועדי פקיעת תוקפם של אישורי שהייה זמניים, למשל אשרת סטודנט, אשרה למטרת תעסוקה, או אשרה שניתנה למטרת פעילות ממשלתית או למטרת פעילות של האיחוד האירופי.

- ליטא** הודיעה כי תשעה את גירושם של שוהים בלתי חוקיים, שלא הספיקו לעזוב את המדינה שלא באשמתם, ואף של שוהים חוקיים שאשרת השהייה שלהם פגה בעת המשבר. עם תום המשבר, זרים אלו יתבקשו לעזוב את ליטא ולחזור לארצות מוצאם. **בעת המשבר, הם מתבקשים להודיע למשרד הפנים על כך שהם עדיין שוהים בליטא, ולפרט אילו פעולות הם נקטו על מנת לנסות ולשוב לארץ מוצאם.**¹²⁸
- בספרד** הוכרז מצב חירום במסגרת צו מלכותי בתאריך 14 למרץ 2020. כתוצאה מכך הוחלט על השעיה כללית של המועדים לסיום הליכים מינהליים, **עד לסיום המגיפה.**¹²⁹ נוסף על כך, ננקטו צעדים בהתייחס לפליטים ומבקשי מקלט שכבר חיים בספרד; צעדים אלו כוללים ראיונות טלפוניים אישיים למבקשים זאת, בסיוע הנגשה לשונית; העברתם של הזכאים לכך אל מקומות קליטה זמניים נדחתה, למעט מקרים של מבקשי מקלט פגיעים במיוחד.¹³⁰

IOM Migration Information Centre, [Changes in the Act on the Residence of Foreigners related to the crisis situation caused by the COVID-19 disease](#), April 9th, 2020.

¹²⁸ Mano vyriausybė, Migracijos, departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikaluministerijos, [Užsieniečių teisine padėtis Lietuvos Respublikoje karantino metu](#). April 20, 2020.

¹²⁹ החלטה זו באה לידי ביטוי בהיבטים האלו: בקשות חדשות לרישיונות שהייה של פליטים ומבקשי מקלט, יוגשו רק במקרים חריגים; יתאפשר להגיש בקשות להכרה במעמד של מבקש מקלט; רישיונות שהייה אשר תוקפם אמור לפוג במהלך המשבר, יישארו בתוקף; באשר לבקשות לאשרת שהייה, אשר הוגשו עד לתחילת מצב החירום ועדיין לא אושרו - אם הן צפויות להיות מאושרות, הן יאושרו מיידית; אם המבקש נדרש להציג מסמכים נוספים, הטיפול בבקשה ייעצר; **יזכרו מסמכים התומכים בבקשות גם אם פג תוקפם.**

¹³⁰ European Web Site on Integration, Migrant Integration Information and good practices, [Spain Introduces Special COVID-19 Integration Measures](#), April 14th, 2020.

Ministerio De Trabajo, Migraciones Y Seguridad Social, Gabinete de Comunicación, [La Secretaría de Estado de Migraciones comunica a las oficinas de extranjería cómo proceder ante la suspensión de plazos administrativos](#). March 19th, 2020.